TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Karl Joonas Pulst

Eesti Aafrika regioonistrateegia: Euroopa Liidu suunised või iseseisvad valikud

Magistritöö

Juhendaja: Heiko Pääbo

Tartu 2024

AUTORLUSE DEKLARATSIOON

Kinnitan, et olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevatele andmetele on viidatud.

Töö sõnade arv: 20028

Karl Joonas Pulst, 20.05.2024

LÜHENDITE LOETELU

EMÜ – Euroopa Majandusühendus

ÜVJP – Ühine Välis- ja Julgeolekupoliitika

EL – Euroopa Liit

ELL -Euroopa Liidu Leping

EK - Euroopa Komisjon

EEAS -Euroopa Välisteenistus

ÜRO - Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

ECDPM – *European Center for Development Policy Management*

ANNOTATSIOON

Eesti Vabariigi ja Aafrika riikide vahel pole ajalooliselt olnud aktiivset bilateraalset suhtlemist. Antud olukord muutus kardinaalselt 2019. aastal, mil Eesti taotles kohta ÜRO Julgeolekunõukogu mittealaliseks liikmeks. Antud samm suurendas Eesti inimeste, kui ka ettevõtete huvi Aafrika riikide vastu, mille tulemusena loodi esimene Eesti Aafrika regioonistrateegia. Strateegia eesmärgiks oli tõhustada kahepoolset suhtlust ja sõnastada Eesti ettevõtetele Eesti prioriteetriigid Aafrikas.

Magistritöös süvenetakse Eesti ja Euroopa Liidu Aafrika teemaliste strateegiate vahelisse dünaamikasse. Dokumendianalüüsi ja ekspertintervjuusid kombineerides, selgitatakse uuringus välja, mil määral mõjutas ELi Aafrika strateegia Eesti strateegia loomist ning vastupidi. Lisaks soovitakse teada, millised on Eesti Vabariigi huvid ja eesmärgid Aafrikas.

Magistritööst selgus, et Eesti strateegias on näha mõjutusi Euroopa Liidu Aafrika strateegiast ning näitas, et Eesti mõju ELi poliitikakujundamisel antud teemaga seonduvalt on piiratud. Sellegipoolest tõstis uurimistöö esile Eesti potentsiaali avaldada mõju konkreetsetes valdkondades, kus Eestil on ekspertiisi. Olgu sellisteks teemadeks kas digiküsimused, e-riigi või haridusega seonduvad küsimused.

ABSTRACT

Estonia's historical lack of engagement with Africa shifted significantly in 2019 with its bid for a seat on the UN Security Council. This increased Estonia’s enlarged interest in Africa, which was accompanied by the development of the Estonian African Regional Strategy 2020-2030. The purpose of this strategy was to enhance bilateral communication and formulate Estonia's targeted engagement with specific African countries.

The research delved into the dynamics between Estonia's strategy and the African framework of the European Union (EU). Using a combination of document analysis and expert interviews, the study tried to explain to what extent the EU's Africa strategy influenced Estonia's approach and vice versa.

Estonia's strategy showed receptiveness to EU priorities, Estonia's influence on EU policymaking remained relatively limited. Nevertheless, the study highlighted Estonia's potential to make an impact in specific areas where Estonia has expertise, be it digital issues, e-government, or education.

SISUKORD

1. EUROOPA LIIDU VÄLISPOLIITIKA AJALUGU JA POLIITIKA EUROOPASTUMINE 9
1.1. Euroopa Liidu välispoliitika kujunemine 9
1.2 Euroopastumine 13
2. VÄIKERIIKIDE VÄLISPOLIITILISED MÕJUD EUROOPA LIIDUS 18
2.1 Väikeriigid ning nende mõju rahvusvahelisel tasandil 18
2.2 Eesti välispoliitika maine ja mõjud Euroopa Liidus 22
3. METOODIKA JA UURIMISDISAIN 24
3.1 Uurimistöö eesmärk 24
3.2 Juhtumi valik 25
3.3 Uurimistöö meetodid ja andmed 26
4. ANALÜÜS, UURINGU TULEMUSED JA JÄRELDUSED 30
4.1 Eesti Aafrika Regioonistrateegia võrdlus Euroopa Liidu strateegiaga 30
4.2 Eesti Aafrika Regioonstrateegia mõjutused ning loomise protsess 36
4.2.1 Probleemkohad Aafrika strateegiaga seonduvalt 46
4.3 Eesti Aafrika strateegia eesmärgid ja tegevused Aafrikas ning Eesti prioriteetriigid 50
4.4 Eesti mõjuvõim ja spetsialiteet Aafrika teemadel Euroopas kui ka kohapeal 59
4.5 Tulemused ja ettepanekud 64
Kirjanduse ülevaade 70

SISSEJUHATUS

Aafrika ning seal asuvate riikidega suhtlemine on oluline mitmel põhjusel. Esiteks on Aafrika puhul tegemist Euroopa naabriga ning rändekriis näitas, et Aafrika probleemid võivad saada probleemiks ka Euroopale. Teine põhjus, miks teema aktuaalne on, seisneb selles, et Aafrika on areneva rahvastikuga manner, kus keskmine vanus on väga noor, millest on võimalik võita ka Eestil, kelle kuvandiks maailmas on saanud digiriigi kuvand. Kolmandaks põhjuseks, miks Aafrika teemadega tuleb praegusel hetkel tegeleda, seisneb Ukrainas toimuvas sõjategevuses, seda eelkõige seetõttu, et Aafrika riigid ei kalduks Venemaa mõjusfääri.

Magistritöö „Eesti Aafrika regioonistrateegia: Euroopa Liidu suunised või iseseisvad valikud“ annab ülevaate Eesti ja Aafrika vahelisest strateegiast ning sellega kaasnevatest mõjutustest ning uurib ja analüüsib nimetatud strateegiat. Magistritöö uurib kas ja kuidas on Eesti Aafrika suunaline strateegia mõjutatud Euroopa Liidu Aafrika strateegiast ning vastupidi. Lisaks soovitakse töö käigus saada teada, kas ja kuidas on Eesti mõjutanud Euroopa Liidu tasandil Aafrika poliitikat ning mis on Eesti eesmärgid Aafrikas.

Lisaks on töö eesmärgiks saada teada, kas Eesti-sugune väikeriik, kes juhul kui omab Euroopa Liidust erinevat strateegiat, suudab oma jutupunkte Euroopa Liidu agendasse lisada ning juhul kui seda on suudetud, siis milliseid jutupunkte arvesse võetakse. Sellest tulenevalt keskendutakse töös suuresti poliitikate Euroopa Liidust „üles- ja allalaadimisele'', mistõttu on see magistritöö keskseks teemaks.

Eelmainitust tulenevalt ilmneb magistritöö keskne uurimisprobleem, mis tuleneb Eesti minimaalsest varajasemast kogemusest Aafrikaga, mistõttu võib eeldada, et Eesti võiks olla Aafrika teemade puhul pigem poliitikate allalaadija. Sellest olenevalt soovitakse teada, kas Eestil on reaalne huvi Aafrikas ning kas mõnes teemas võib Eesti olla poliitikate üleslaadija. Sellest tulenevalt on loodud ka magistritöö uurimisküsimused:

- Kuidas Eesti Aafrika Regioonistrateegia 2020-2030 erineb Euroopa Liidu Aafrika strateegiast ning kui palju on Euroopa Liidu strateegiad mõjutanud Eesti strateegiat ja vastupidi?

    - Kas ja kuidas ning milliste valdkondadega mõjutab Eesti Euroopa Liidu Aafrika teemalist poliitikat?
- Millised on Eesti välispoliitilised eesmärgid ja huvid Aafrika mandril?
    - Miks hakkas Eesti Aafrika riikidega aktiivseid suhteid/kontakte looma, hoolimata varasematest minimaalsetest suhetest?

Uurimisküsimustele otsitakse vastuseid läbi kvalitatiivse uurimismeetodi. Täpsemalt kasutatakse töös poolstruktureeritud ekspertintervjuusid, mille tulemusena jõutakse uurimistöös seatud küsimuste vastusteni. Magistritöö autor kasutab andmete kogumiseks esmalt dokumendianalüüsi, mille tulemusena tehakse kindlaks Eesti ja Euroopa Liidu Aafrika strateegiad ning nende sarnasused ja erinevused. Seejärel intervjueeritakse üheksat eksperti, mille tulemusena ilmnevad uurimisküsimuste vastused.

Magistritöö on ülesse ehitatud neljale peatükile, millest esimesed kaks on kirjanduse ülevaated, andes ülevaate Euroopa Liidu välispoliitikast ning selle euroopastumisest. Järgnevalt antakse ülevaade väikeriikidest ning nende mõjudest rahvusvahelisel tasandil, mille järel tehakse täpsem ülevaade Eesti välispoliitika mainest ja mõjust Euroopa Liidus. Magistritöö kolmandas peatükis antakse ülevaade uurimistöö metoodikast ning uurimisdisainist. Töö viimane peatükk koosneb analüüsivast osast, mille tulemusena antakse välja uuringu tulemused ja järeldused, lisades autoripoolseid soovitusi.

Magistritöös on keskne roll mitmetel Eesti avaliku-, era kui ka kolmanda sektori inimestel, kellel on kogemusi Aafrikaga suhtlemisel ning kes tunnevad Aafrika mandrit ning sealseid olusid. Eestis on antud sektori eksperte vähe ning paljud inimesed ei soovinud oma arvamusi avalikult jagada, mistõttu pakuti intervjueeritavatele võimalus osaleda anonüümselt, millest tulenevalt ei ole võimalik intervjueeritavaid nimeliselt seostada ega sellest tulenevalt avalikult tänada.

1. EUROOPA LIIDU VÄLISPOLIITIKA AJALUGU JA POLIITIKA EUROOPASTUMINE

Euroopa mandril paiknevad riigid on olnud maailma ajaloo ühed suurimad mõjutajad. Olgu mõjutajaks Briti impeerium, kelle valduses oli pea 25% maailmast, või Prantsusmaa, kelle valdusalasse kuulus oma hiilgeaegadel ligemale pool Aafrikast. Euroopas paiknevad riigid on omavahel sõdinud sajandeid, kuid teise maailmasõja järgsest ajast on kontinendil olnud konflikte vähem, kui varajasematel perioodidel. Peale teist maailmasõda loodud Euroopa Söe- ja Teraseühendus ja selle järeltulijad on olnud tunnistajaks vägagi erinevale geopoliitilisele olukorrale, mille jooksul on liidu liikmesriigid üritanud liidu poliitikaid suunata liikmesriikidele sobivas suunas. Käesolevas peatükis antakse ülevaade Euroopa Liidu välispoliitika kujunemisest ning sellest, kuidas euroopastumine on mõjutanud Euroopa Liidu arengut. Järgnev peatükk pakub teoreetilist raamistiku magistritööle, mis tuleneb Euroopa Liidu ajaloolisest taustast ning sellest, kuidas Euroopa Liit suudab oma liikmesriike mõjutada ja vastupidi.

1.1. Euroopa Liidu välispoliitika kujunemine

Euroopa Liidu ning selle eelkäija alguseks võib lugeda Euroopa Majandusühenduse (edaspidi EMÜ) loomist Rooma lepingu allkirjastamisega 1957. aastal. Kuigi EMÜ lepingud nägid juba tollel hetkel ette vähesel hulgal välispädevust ühenduse välissuhetes, siis reaalselt olid välissuhted seotud vaid väliskaubanduse ning teiste riikide võimalusega ühineda EMÜga (Bindi & Angelescu, 2012: 15). Juba liidu algushetkel soovis tollane Prantsusmaa President Charles de Gaulle luua „Euroopa Euroopat“, mis oleks olnud välispoliitiliselt võimeline astuma vastu Ameerika Ühendriikide ning Nõukogude Liidu mõjuvõimule. Teisalt soovis de Gaulle luua „*Europe des Etats“*, mille liikmesriigid oleksid säilitanud täielikult riikliku suveräänsuse. Vältides igasugust institutsionaalset muutust suurema ja integreeritud Euroopa suunas, nõudis De Gaulle kuue EMÜ asutajaliikme välispoliitika tugevamat kooskõlastamist, mille tulemusena toimus esimene kohtumine 1960. aasta jaanuaris (*ibid*: 16).

Kinnitades oma toetust Euroopa koostööle, rõhutas De Gaulle vajadust luua riigipeade ning valitsusjuhtide kohtumine, millest tulenevalt peeti 1961. aasta veebruaris esimene riigijuhtide tippkohtumine, millest sai praeguse Euroopa Ülemkogu eelkäija, mis jäi küll Hollandi vastuseisu tõttu ainsaks omataoliseks. Sellest tulenevalt avaldati 1961. aasta oktoobris Foucheti komitee poolt plaan, milles soovitati luua riikide liit. Loodava liidu eesmärgiks oleks olnud arendada ühist välis- ja kaitsepoliitikat. Aja jooksul teema aktuaalsus küll vähenes, kuid tegemist oli esimese korraga, mil tõstatati vajadus ühise välis- ja kaitsepoliitika olemasolust. Töö ühise Euroopa Majandusühenduse välispoliitika poole jätkus 1970ndate alguses, mil loodi Euroopa Ülemkogu, mis esimest korda kogunes 1974. aasta sügisel (Bindi & Angelescu, 2012: 16-20).

Külma sõja lõpp ning Nõukogude Liidu lagunemine oli muutlik periood kõigi jaoks ning seda ka Euroopa Majandusühenduse jaoks. Äsja ühinenud Saksamaa ning Prantsusmaa juhtimisel tugevdas oma volitusi ning tõstis oma ambitsioone lisaks riikidele ka Euroopa Ühendus. Euroopa Liidu lepingu sõlmimisega 1991. aastal loodi ühenduse Välis- ja Julgeolekupoliitika (edaspidi ÜVJP), mille eesmärgiks oli sillutada teed ühise kaitsepoliitikani (Wallace, 2017: 79). Tegemist on olulise integratsioonialgatusega, mis kuni tänase päevani on võrreldes teiste algatustega nagu siseturg, ühine Euroopa rahasüsteem Euro ning Schengeni ala habras ning poolvalmis struktuur, mida pole suudetud lõpuni viia (Billalli, 2019: 135-136).

Külma sõja järgselt toimunud muutuste tuules, muutus 1993. aastal Euroopa Majandusühendus Euroopa Liiduks (Koczy, 2010: 270). Euroopa Liidu loomise tulemusena loodud ÜVJP moodustas teise samba Euroopa Liidu kolmest sambast, mis pidi kaitsma ELi ühiseid väärtusi, põhi huve ning aitama säilitada Liidu sõltumatust. Lisaks pidi muudatus tugevdama loodud Liitu ning ka nende liikmesriikide julgeolekut ning aitama edendada rahvusvahelist julgeolekut ning muid Euroopa Liidu Lepingu artiklis J1.1.2 välja toodud aspekte (Bindi & Angelescu 2012: 26-27). Uue laienemise valguses alustati Amsterdami lepingu ettevalmistamist, mille eesmärgiks oli muuta ÜVJP sätteid, mille tulemusena võeti tõhususe parandamise seisukohalt vastu otsust nimetada ametisse Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja. Kõrge esindaja eesmärk oli moodustada koos EL eesistujariigi välisministri ning Euroopa Komisjoni (edaspidi EK) kõrge esindajaga uus kolmik (Bindi & Angelescu, 2012: 34).

Võrreldes teiste EL institutsioonidega oli EL välispoliitika edenenud edasi vähem, kui muud Euroopa institutsioonid. 21. sajandi alguses nägi EL ennast rahvusvaheliste suhete korralduse

eeskujuna ning oli veendunud muu maailma soovis järgida Liidu eeskuju. Selleks üritati luua Euroopa Liidu konstitutsiooni. Konstitutsiooni idee lükati aga 2005. aastal Prantsusmaa ja Hollandi valijate referendumi otsuse tulemusena tagasi. Antud tulemus ei väljendanud aga Euroopa Liidu soove, mistõttu imbusid samad välispoliitilised sätted muutmata kujul tagasi juba 2007. aastal detsembriks, mil allkirjastati Lissaboni Leping (Billalli, 2019: 135-136). Konstitutsiooni ebaõnnestumise järel saavutati kompromiss, mis tähendas Euroopa Liidu välisministri tiitli kaotamist, kuid kõrge esindaja jäi nii Välisministrite nõukogu eesistuja kui ka komisjoni asepresidendina võtmetähtsusega ametikohale (Edwards, 2013: 280-281).

Mõned autorid nagu Geoffrey Edwards on maininud Lissaboni lepingu eesmärke, kui võimalust, mis võimaldab Euroopa Liidul suurendada oma välispoliitika järjepidevust erinevates valdkondades. Järjepidevuse suurendamine majanduse-, energeetika-, rahanduse- ja arenguabi valdkonnas muudaks aga ligemale 500 miljoni elanikonnaga Euroopa maailmaareenil korraga nii osalejaks, kui aitaks ka liikmesriikidel oma jõudu mitmekordistada (Edwards, 2013: 278). Arutelud Euroopa Liidu välispoliitika üle teravnesid pärast Lissaboni lepingu allkirjastamist, millega asutati Euroopa Välisteenistus (edaspidi EEAS) ning nimetati ametisse esimene Euroopa Liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja (ingl. HR/VP) ning loodi Euroopa Ülemkogu (edaspidi EÜ) Presidendi ametikoht (Düzgit, 2014: 360).

Kõrge esindaja, kelle ülesandeid aastatel 1999-2009 täitis Javier Solana pidi lepingu alusel parandama poliitika kujundamise protsessi välismajanduse ning välispoliitika alal. Muutes uue ametikoha korraga nii Euroopa Komisjoni liikmeks, kui ka Euroopa Liidu välisasjade nõukogu esimeheks (Edwards, 2013: 278-279). Lisaks muutis Lissaboni leping ja EEASi loomine põhjalikult Euroopa Liidu välisasjade süsteemi ülesehitust (Bicchi & Schade, 2022: 4). Selle kõige tulemusena on institutsionaalsed analüüsid toonud välja EL välispoliitika euroopastumise ning seetõttu on tekkinud diskussioonid selle kohta, kuidas peaksid liikmesriikide diplomaatilised võrgustikud arenema, võttes arvesse ELi laiendatud liikmelisuse ja tugevdatud EL diplomaatilise kohaloleku kontekstis (Bicchi & Schade, 2022: 6). Lisaks institutsionaalsele kriitikale sai EEAS kriitikat ka selle loomise ajal, mil liikmesriigid soovisid rõhutada loodava asutuse allutust. Üheks EEASi kriitikuks oli tollane Prantsusmaa Euroopa minister Pierre Lellouch, kes sõnas, et „*For France, there's no question of the EEAS becoming a 28th diplomatic service"* (Edwards, 2013:

279). Selline suhtumine näitas, et mitte kõik ei olnud selle poolt, et loodavast asutusest võiks saada uus diplomaatiline tegutseja liikmesriikide diplomaatilise korpuse kõrval.

Euroopa Liit on välispoliitilise tegutsejana tuginenud poliitilistele ja majanduslikele sammudele. Sellisteks instrumentideks kasutab Euroopa Liit näiteks Euroopa naabruspoliitikat, mis pöörab tähelepanu demokraatiale, inimõigustele, humanitaarabile kriisikolletes ning koostööle Ühinenud Rahvaste Organisatsiooniga (Edaspidi ÜRO) ning muude multilateriaalsete institutsioonidega. Selle tulemusena on Euroopa Liit mänginud olulist rolli dialoogi arendamisel Serbia ja Kosovo vahel 2013. aastal. Samamoodi mängis Euroopa Liit olulist rolli Iraani tuumaleppe sõlmimisel ning Pariisi kliimakonverentsil vastu võetud otsuste puhul (Qizi, 2020: 65).

Samas ei tähenda maailmas arvestavaks jõuks olemine seda, et liitu ei painaks probleemid, mis paneksid liidu ühtsust proovile. Üks probleemide allikas Euroopa välispoliitikas seisneb selles, et Euroopa Liidu välispoliitika on ebaoluline, mis on omakorda tingitud ELi struktuurist, mis on riikide ülene ja valitsuste vaheline, mis ÜVJP kontekstis pole ideaalne. Suurbritannia ühendusest lahkumine ja Ameerika Ühendriikide lahkumine Iraani tuumaleppest ning EL suutmatus aidata kaasa oma naaberregioonide stabiliseerimiseni Kaukaasias ning Aafrikas on veelgi õõnestanud EL ülemaailmset kaalu (Qizi, 2020: 66). Üks peamistest põhjustest, miks Euroopa Liidu välispoliitika on ebatõhus seisneb asjaolus, et välispoliitikaga seotud otsused tuleb vastu võtta ühehäälselt ning kõikidel liikmesriikidel on vajadusel vetovõimalus. Seda võimalust on kasutanud näiteks Itaalia 2019. aastal Venetsueela küsimustes ning Poola ja Ungari migratsiooni küsimustes. Lisaks on liidule probleemiks ka Hiina sõbralike riikide blokeering Hiina vastastele initsiatiividele, mis blokeerivad võimalust Hiinat kontrollida (Qizi, 2020: 66).

Üks regioon, kellega Euroopa Liit välispoliitiliselt suhtleb on Aafrika, kellega alates 2000. aastast on regulaarselt kohtututud läbi Euroopa ja Aafrika tippkohtumiste, mida 2007. aastal hakati tänu Aafrika-ELi ühisstrateegiale käsitlema kui ühtset mandrit (Carbone, 2023: 542). Selle kõige tulemusena on iga kolme aasta tagant hakatud korraldama EL ja Aafrika Liidu tippkohtumisi, mis toimuvad alternatiivselt Aafrikas ja Euroopas. Antud kohtumised annavad poliitilised juhised edasiseks tööks ning juhindavad Euroopa ja Aafrika suhteid (Euroopa komisjon, 2024).

Eelnev peatükk on magistritöö kontekstis oluline, kuna annab ülevaate Euroopa Liidu eesmärkidest ning sellest, millisena näeb Euroopa Liit ennast maailma areenil. Kuna üks tegur, läbi mille Euroopa Liit ennast maailmale kuvab on välispoliitika, siis välispoliitika puhul on ka

tegemist asjaga, mis mõjutab ka Euroopa Liidu liikmesriikide tuleviku. Sellest, kuidas Euroopa Liit või Euroopa Liidu liikmesriigid suudavad üksteist mõjutatakse antakse ülevaade järgnevas euroopastumise alapeatükis, kus kirjeldatakse Euroopastumise protsessi ning seda kuidas liikmesriigid kui ka Euroopa Liit ise suudavad üksteist läbi poliitikate mõjutada.

1.2 Euroopastumine

Euroopastumine on termin, mida on võimalik kasutada olenevalt kontekstis erinevalt ning sellest tulenevalt võib eri valdkondades tähendada erinevat asja. Euroopastumine väljaspool sotsiaalteadusi viitab tavaliselt Euroopa indentiteedi või poliitika mõju kasvule, mis ületab rahvusliku identiteedi ja poliitika mõju, mistõttu võib euroopastumine ühe definitsiooni alusel panna rõhku identiteetide transformatsioonile (Tovias, 2007: 492). Sellised euroopastumise võimalused võivad olla seotud nii kultuuri, keele kui ka muude euroopalikke omadustega, mida me igapäevaselt ühiskonnas tajume. Politoloogias tähendab euroopastumine üldiselt protsessi, mille käigus muututakse Euroopa sarnaseks. Antud protsess võib kehtida ka Euroopa Liitu mitte kuuluvate riikide kohta ning mõningate autorite arvates toimub see spontaanselt, osaliselt osmoosis ja osaliselt normide, väärtuste ja protseduuride omaksvõtmise teel (*ibid, 492).*

Euroopastumine võib tähendada väga erinevaid asju. Sajandi alguses avaldati üha enam euroopastumise uuringuid, mis tuginesid siseriiklike muutusi kirjeldavale euroopastumise määratlusele. Tol ajal hõlmatud euroopastumine keskendus poliitikavaldkondadele, mis käsitlesid selliseid teemasid nagu: keskkonnapoliitikat, kodakondsuspoliitikat, lennunduspoliitikat, finantsteenuseid, immigratsioonipoliitikat kui ka muid erinevaid valdkondi, teravdades seeläbi euroopastumise metodoloogilisi suundi (Major, 2005: 181-182).

Euroopastumise termin on viimastel aastatel rahvusvahelistes suhetes ning eelkõige just Euroopa uuringutes muutunud sageli kasutatavaks terminiks, mille eesmärk on kirjeldada ja analüüsida nähtusi, kuidas on Euroopa tähtsus konkreetsetes poliitikavaldkondades olukordi muutnud. Samas on tegemist mõistega, mille kasutamine ja kohaldatavus on akadeemikute poolt korduvalt kahtluse alla seatud (Major, 2005: 175).

Üks esimesi akadeemikuid, kes hakkas sotsiaalteaduslikult rääkima Euroopa Ühenduse euroopastumisest oli Prantsuse politoloog Stanley Hoffmann, kes 1992. aastal tõi välja, et tollased hirmud Prantsuse rahvusliku identiteedi suhtes olid esimeseks märgiks ühtse Euroopa kodaniku loomise poole. Seda seetõttu, et tollase Euroopa Liidu eelkäija Euroopa Ühenduse otsused olid tavaliselt Prantsusmaa vastu ning kaldusid Euroopa kodakondsuse poole, mis eraldasid kodakondsuse rahvusest ning mille tulemusena sooviti institutsioonilist süsteemi, mis oli lähemal Saksa föderaalsele mudelile, kui Prantsusmaa ühtsele mudelile (Hoffmann, 1992: 33). Seda ideed arendas edasi Robert Ladrech, kes algselt tõi välja, et Euroopastumine on protsess, mis järkjärguliselt suunab ning kujundab ümber poliitikat sellisel määral, et Euroopa Ühenduse poliitiline ja majanduslik dünaamika muutuks osaks liikmesriigi poliitikast ning poliitikakujundamise loogikast (Ladrech, 1994: 69).

Samas on Robert Ladrech välja toonud, et Euroopastumine on termin, mida kasutatakse Euroopas liikmesriikide poliitikatele toimuvate integratsioonimõjude hindamiseks. Samamoodi võidakse mõista antud terminit Euroopas ka Euroopa tasandil toimuvate poliitiliste institutsioonide tugevdamise protsesside kirjeldamiseks (Ladrech, 2002: 389).

Lisaks Ladrechile toob sakslasest politoloog Frank Schimmelfenning välja, et Euroopastumist on võimalik mõista erinevalt, ning selle kasutusalad hõlmavad endas erinevate juhtimisstruktuuride arengut Euroopa Liidus. Samamoodi toob Schimmelfenning välja, et kolmandate riikide puhul tähendab euroopastumise termin protsessi, mis on seotud poliitikate „üles“ ning „allalaadimisega“ (ingl. k. *uploading* ja *downloading)* Euroopa Liidust (Schimmelfenning: 2017: 6). Sarnaselt kirjeldab Euroopastumise protsessi ka teine Saksamaa politoloog Tanja Börzel, kes on toonud välja, et euroopastumine on mitme suunaline protsess, mis hõlmab endas „alt-ülesse“ ja „ülalt-alla“ mõõdet (Börzel, 2002: 193).

Mõned akadeemikud samas arvavad, et Euroopastumise ideoloogia on 20. sajandi jooksul teinud läbi suure transformatsiooni. Võttes arvesse, et Euroopa ühendamise ja integratsiooni ideed tuginevad ajast tagasi kuni valgustusajastuni või mõningate arvates isegi kuni renessansini (Ostrowski: 2023: 287-288). Euroopa ideoloogia oli 20. sajandil kõige enam mõjutatud tolleaegsetest suurtest ja esilekerkivatest ideoloogiatest, mida omakorda mõjutasid tolle ajajärgu faasid, mistõttu saab sajandi jagada kolmeks. Sajandi esimesel kolmandikul tekkis hulk eneseteadlike euroopalikku ideoloogia esindajaid, kelle hulgas olid nii konservatiivsed,

sotsialistlikud kui ka spekulatiivsed fašistid ning kommunistid. Sajandi teisel kolmandikul toimus aga edasiminek euroopalike organisatsioonide arendamisel. Läbi Kristlike Demokraatide ja Sotsiaaldemokraatide valitsuste soodustus liikmesriikide vaheliste lepingute sõlmimine ning asutati esimesed Euroopa tasandil olevad institutsioonid. 20. sajandi lõpp ning 21. sajandi algust iseloomustab liberaalsed kohustused ning Euroopa staatus *quode* ja eurofiilsete ning euroskeptilisust propageerivate liikumiste tõus (*ibid:* 288-289).

Euroopa Liidu ning liidu liikmesriikide välispoliitika vahel on mitmetasandiline vastastikmõju, mille tulemusena püüavad liikmesriigid kasutada Euroopa Liitu oma rahvusvahelise mõju suurendajana, üritades edendada liikmesriigi välispoliitilisi prioriteete ühise Euroopa Liidu välispoliitika abil. Sellist huvide edendamist nimetatakse prioriteetide „üleslaadimiseks“ ehk inglise keeles *uploadinguk*s, mis tähendab, et Euroopa Liitu kasutatakse vahendina oma riiklike huvide edendamiseks (Raik et al. 2019: 6). Üleslaadimise puhul on tegemist tõhusa strateegiaga Euroopa poliitika abil oma riigi kasude maksimeerimiseks ning kulude minimeerimiseks, mille abil vähendatakse Euroopa poliitikate kaasamist riiklikesse poliitikastruktuuridesse. Selline samm aitab vältida olukordi, kus Euroopa Liidu poolt loodava poliitikastruktuuri puudumisel võib liikmesriigil tekkida Euroopa poliitika mittekohandamine tekitada märkimisväärseid kulusid (Börzel, 2002: 196). Teisalt aitab üleslaadimine ära hoida riikide kodumaise tööstuse ebasoodsa konkurentsi, kehtestades madalama reguleerimisega liikmesriikidele standardi, mis aitab säilitada tööstuse konkurentsiolukorra kõrgema reguleerimisega riikides. Samamoodi võib poliitikate üleslaadimine anda riikidele võimaluse lahendada probleeme, mis nende valijaskonda vaevab, kuid mida ei ole võimalik siseriiklikul tasandil tõhusalt reguleerida. Sellisteks probleemideks võib olla nii organiseeritud kuritegevus, keskkonnareostus või immigratsioon *(ibid*)

Teine mõjutamise võimalus on „allalaadimine“ ehk inglise keeles *downloading*, mis tähendab, et ELis ühiselt kokku lepitud prioriteedid mõjutavad Euroopa Liidu riikide poliitikaid. Sellisel juhul laevad riigid alla Liidu kui terviku jaoks olulisi teemasid ning kaasavad neid liikmesriikide välispoliitikasse, mis võimaldab riikidel osaleda ELi prioriteetide elluviimisel ning suurendada sellega oma mõju (Raik et al. 2019: 6). Mistõttu poliitikate ülevalt-alla lähenemine euroopastumisel tähendab, et poliitikad võetakse üle liidu tasandil, mis omakorda avaldavad mõju poliitilistele eesmärkidele ning poliitikakujundamise instrumentidele (Connolly, 2008: 16).

Samas võib Euroopastumist näha ka Euroopa suurriikide tasemel. Nii juhtus 1962. aastal, mil Prantsusmaa alustas arenguabi projektidega Aafrikas, mispeale EMÜ alustas sarnaste projektidega, mille tulemusena tekkis Liidu ning Prantsusmaa vahel konkurents Aafrika toetamise üle, mille tulemusena oli Prantsusmaa arenguabi bürool valida liidu matkimise või Euroopa projektidest keeldumise osas (Rempe, 2011: 10-11). Selline tegevus näitas kuidas tollasel EMÜl oli võimalus läbi oma poliitika aidata kaasa liikmesriigi poliitika mõjutamisele, mis pani Prantsusmaa valima ning mille tulemusena laadis Prantsusmaa edaspidi alla Euroopa poliitikaid. Euroopastumise protsessi kohta mõeldakse tavaliselt, et tegemist on väikeriikide puhul kehtiva protsessiga. Samas on euroopastumise protsessi uuritud ka Ühendkuningriigi ja Euroopa Liidu suhete puhul. Ning sellest olenevalt on tekkinud ka huvi, et kas ja mis määral on poliitikad ja poliitikavaldkonnad euroopastunud (Connolly, 2008: 9).

Sarnaselt Prantsusmaale ja Suurbritanniale, võtab ka Eesti praegusel hetkel oma välispoliitilisi plaane tehes arvesse Euroopa Liitu ning selle mõjuvõimu. Üheks selliseks näiteks praegusel hetkel on Eesti Välispoliitika arengukava 2030, mille Aafrika peatükis on kirjas, et :

> „*Käsitleme Aafrika-Tegevust terviklikult, arvestades välispoliitilisi arengusuundi ning Euroopa Aafrika partnerluse edendamist.“*
>
> *„Lisaks idapartnerluse suunale on oluline pöörata rohkem tähelepanu arengukoostöö tegevustele Aafrikas, muu hulgas seoses ELi-Aafrika partnerluse tähtsuse suurenemisega“* (Välisministeerium, 2020A).

See näitab, et Euroopastumine ja poliitikate üles ja allalaadimine toimub ka praegusel hetkel Eestis ning selle tulemusena on Eesti suunanud oma välispoliitilised prioriteedid teemadele, mis võivad meile olla küll olulised, kuid mida väikese riigina ei oleks pruugitud ise arendada

Väikeste Euroopa Liidu liikmesriikide jaoks nagu Eesti on euroopastumine ning oma poliitikate üles või allalaadimine oluline võimalus, kuidas enda jaoks prioriteetseid teemasid teistele liikmesriikidele nähtavaks teha. Väikeriikide jaoks on oluline olla nähtav, millest tulenevalt on poliitikate üles laadimine nende jaoks oluline tegevus. Seda eelkõige seetõttu, et väikeriikidel puudub enamasti ressurss ning vahendid, et kõikide teemadega tegeleda. Ka Eesti on selline riik, kellel pole võimalus kõikide teemadega tegeleda, mistõttu on Eesti laadinud üles enda jaoks olulisi teemasid, mis on seotud digilahendustega, mida on läbi Euroopa Liidu võimalik tutvustada

ka kolmandatele riikidele. Kuna magistritöö üheks osaks on euroopastumise protsess, on tegemist ka olulise osaga, mida on uurimisküsimusi luues arvesse võetud. Järgnevas peatükis räägitakse täpsemalt sellest, millised on väikeriikide võimalused ja mõjud Euroopa Liidus ning tehakse ülevaade ka Eesti mõjuvõimust Euroopa Liidus.

2. VÄIKERIIKIDE VÄLISPOLIITILISED MÕJUD EUROOPA LIIDUS

Sarnaselt suurriikidele on ka väikeriikidel soovid, mida nad tahavad rahvusvahelises poliitikas edasi kanda. Käesolevas peatükis tuuakse välja võimalused, mida väikeriigid saavad rahvusvahelisel tasandil teha ning kuidas väikeriigid saavad Euroopa Liidus oma õiguste eest seista. Väikeriigi välispoliitika juurest liigutakse edasi Eesti välispoliitika juurde ning kirjeldatakse Eesti Vabariigi mõju ja mainet Euroopa Liidus.

2.1 Väikeriigid ning nende mõju rahvusvahelisel tasandil

Selleks, et mõista, milline on väikeriigi mõju rahvusvahelisel tasandil, tuleb ära defineerida, millist riiki on võimalik nimetada väikeriigiks. Uurides väikeriike defineerivaid organisatsioone, võib jääda mulje, et väikeriigi kontseptsiooni ei olegi piiritletud, mistõttu defineeritakse seda erinevalt.

Rahvaste Ühendus (ingl. k Commonwealth of Nations) toob oma definitsioonis välja, et väikeriik on riik, kelle rahvaarv on alla 1.5 miljoni inimese. Samas tuuakse välja, et väikeriigid, võivad olla ka suurema rahvaarvuga riigid, kellele on sarnaseid tunnuseid nagu 1.5 miljoni inimesega riigil (The Commonwealth, 2024). Sarnaselt rahvaste ühendusele defineerib ka Maailmapank väikeriike, kui riike, kelle rahvaarv jääb alla 1.5 miljoni inimese. Samas maailmapanga väikeriikide foorumil, on ka kümme riiki, kelle rahvaarv ületab antud 1.5 miljoni piiri, kellest suurim on Jamaika 2.99 miljoni elanikuga (World Bank, 2024). Väikesaari koondav ühendus AOSIS (ingl. k. Association of Small Island States) liikmeteks on ligemale 10 miljoni inimesega Kuuba kui ka majanduslikult väga heal järjel olev Singapur ning ka Eestist ligemale 10 korda suurema pindalaga olev Paapua Uus-Guinea (Crowards, 2002: 144). Mistõttu võib tekkida küsimus, et keda võib kutsuda väikeriigiks ning keda mitte.

Akadeemilist kirjandust uurides tuleb välja, et tõesti puudub konsensus, mida väikeriik endas kujutab. Näiteks toob Neal G. Jesse oma raamatus „*Small States in the International System: At Peace and at War*“ välja, et väikeriigid võivad olla suurriikide alamklassiks, mistõttu ei ole

väikeriiki lihtne defineerida (Jesse et al. 2016: 6). Sarnaselt arvab ka Matthias Maass, kes oma 2017. aastal avaldatud raamatus „*Small States in World Politics: The Story of Small State Survival, 1648-2016*“ toob välja, et väikeriigi määratluse üle puudub konsensus, mistõttu ei ole võimalik väikeriike iseloomustada (Maass, 2017: 18). Jesse seevastu toob oma kontseptsioonis väikeriigi osas välja neli tegurit, mis aitavad defineerida väikeriiki. Nendeks teguriteks on: territooriumi suurus (väikene territoorium), rahvaarvu suurus (väikene rahvaarv), majanduse tegevus (väike majanduslik tegevus) ning sõjaväe suurus (väike sõjavägi). Samas puudub konsensus, mida sõna väike antud kategooriate juures tähendab (Jesse et al. 2016: 6).

Jesse toob välja, et rahvaarvu puhul on tuntud definitsioon, et ajalooliselt on väikeriik riik, mille rahvaarv on 500 000 ja miljoni inimese piires, samas liigitatakse tänapäeval alla miljoni inimesega riike rohkem mikroriikideks, kui väikeriikideks. Sellised on riigid, kellel kas puudub, või on väga vähe iseseisvust ning iseseisvat välispoliitikat. Samas toob Jesse välja, et Roderick Pace on muutnud antud definitsiooni ja toonud välja kahe-astmelise klassifikatsiooni, mille tulemusena on arenenud riikide puhul väikeriik 10-15 miljonit inimest ja mittearenenud riikide puhul 20-30 miljonit inimest (Jesse et al. 2016: 6-7). Sellised definitsioonid aga tekitavad segadust, mistõttu on raske saada anda vastust küsimusele, et kuidas defineerida väikeriiki.

Magistritöö autori arvates ühe parima definitsiooni väikeriigi kohta toob Živile Marija Vaicekauskaite, kes toob oma artiklis „*Security Strategies of Small States in a Changing World“* välja, et ajalooliselt on olnud väikeriigid just need riigid, kes on olnud ajalooliselt liiga nõrgad, et maailma välispoliitikas muutusi esile kutsuda. Samas lisab Vaicekauskaite, et kuigi materiaalsed faktorid on ühed peamised, mida kasutatakse väikeriigi defineerimiseks, siis Vaicekauskaite arvates näevad autorid riigi suurust suhtelise mõistena, tuues välja, et riigi suurust ja selle seost välispoliitilise käitumisega ei saa võrrelda. Tuues näiteks Taani, kes on NATO liikmena väike riik aga Balti riikide suhtluses suurriik. Samamoodi tõdeb Vaicekauskaite, et arvesse tuleb võtta, et riigi suurus ei välista tänapäeval riikidel olevat mõju rahvusvahelises poliitikas ning tuues välja Rootsi, Soome ja Taani, kes on väikesed aga samas aktiivsed osalejad rahvusvahelisel areenil (Vaicekauskaite, 2017: 8-9).

Sellest tulenevalt on osalemine rahvusvahelises koostöös väikeriikide jaoks oluline. Kuigi väikeriigid saavad rahvusvahelisest koostööst kasu on kirjanduses tuvastatud ka erinevaid kulusid, mis tekivad osalemise eest rahvusvahelistes organisatsioonides ja liitudes, mistõttu

oletatakse, et väikeriigid seisavad rahvusvahelises koostöös silmitsi dilemmaga, kus nad peavad valima kinnijäämise ja mahajäämuse kulude vahel. Kulude vähendamise haldamiseks on tehtud aga ettepanekud strateegiate osas, millest esimene on kirjanduses tuntud kui varjamine, mille tulemusena väikeriigid üritavad maksimeerida oma autonoomiat jättes kõrvale aspektid koostööst ning luues nn „bastionid". Teine võimalus väikeriikidel on kasutada „*bandwagon*" strateegiat, järgides võimsamate osalejate tegemisi ning reageerides neile (Pedersen, 2023: 442).

Üheks võimaluseks, kuidas Euroopas asuvad väikeriigid saavad oma mõju avaldada on läbi Euroopa Liidu. Euroopa Liidus on kõikidel liikmesriikidel võrdne võim, mistõttu on tegemist ainulaadse rahvusvahelise organisatsiooniga, mis asetab suurriikide võimule piiranguid ning paneb samal ajal paika reegleid ja institutsioone, mis tagavad tugeva positsiooni ka väikeriikidele (Raik et al. 2019:51). Võimalus kuidas väikeriigid saavad oma huvide eest seista on oma huvide üleslaadimine Euroopa Liitu. Riiklike huvide üleslaadimine on Euroopa Liidu poliitika oluline tsükkel, läbi mille on võimalik mõjutada erinevaid direktiive ning määrusi. Selle saavutamiseks on vaja aktiivselt osaled läbirääkimistel, mille jooksul saab kasutada laia valikut läbirääkimisstrateegiat, mis kokkuvõttes aitavad saavutada väikeriike eesmärke (Panke, 2011: 123).

Euroopa Liidul on aegade jooksul toimunud mitmeid laienemisi, mille tulemusena on liitunud mitmeid riike. Suurim laienemine toimus 21. sajandi esimesel kümnendil, mil Euroopa Liit laienes kümnesse Ida-Euroopa riiki. Suur laienemine lepiti kokku kuna leiti, et laienemine kindlustab Ida-Euroopas rahu ning stabiilsust (Smith, 2004: 1). Lisaks eelmainitutele on toimud veel liitumisi, mille tulemusena on maailma mõistes väikesed riigid ühendusega liitunud. Näiteks peale Nõukogude Liidu lagunemist soovisid Austria, Rootsi, Soome ning Norra liituda Euroopa Majandusühendusega, mille tulemusena ühinesid kolm esimesena nimetatud riiki neljast juba Euroopa Liiduga (Bindi & Angelescu: 2012: 29). Lisaks ühinesid 2007. aastal veel Bulgaaria ning Rumeenia. Laienemiste tulemusena oli Euroopa Liidu liikmesriikide arv tõusnud 27ni (Bindi & Angelescu: 2012: 37).

Euroopa Liidu laienemise tõttu on suurenenud ka väikeriikide hulk liidus ning 2010. aasta seisuga oli 19 EL liikmesriigil ministrite nõukogus keskmisest vähem hääli. Seetõttu oli 19 väikeriigil oma poliitikate üleslaadimisel ELi tasandile ebasoodne positsioon ning seda seetõttu, et neil puudub poliitiline jõud EL direktiivide või määruste kujundamiseks (Panke, 2010: 2). Üks

võimalus, kuidas on võimalik väikeriike Euroopas identifitseerida on läbi vaadata kuidas toimub jaotus kvalifitseeritud häälteenamusega ministrite nõukogus. Seetõttu ei ole võimalik väheste häältega riikidel võimalik moodustada kergelt võitvaid koalitsioone, erinevalt suurtest riikidest, kellel on koalitsioonide loomine lihtsam. Lisaks suunab komisjon oma tähelepanu just suurtele riikidele ja on valmis arvestama just nende soovidega (Panke, 2010: 4).

Samas on väikeriikidel läbi kolme mehhanismi võimalik mõjutada Euroopa Liidu läbirääkimisi. Esimeseks võimaluseks, kuidas väikeriigid oma soove võivad saavutada on läbi selle, et liikmesriik kasutab otseseid, või samas ka kaudseid ähvardusi, et oma ettepanekutele toetust saada. Sellist jõudu kutsutakse läbirääkimisjõuks. Teine võimalus on püüda veenda teisi liikmeid kaalukate väidete abil oma eelisistust muutma. Sellise argumenteeriva jõu puhul argumenteeritakse teisi liikmesriike muutma oma otsuseid ning soove, kasutades kaalukaid väiteid. Kolmas mehhanism, kuidas läbirääkimisi võimalik mõjutada on, on kasutades oma riigi mainet oma huvide järgimiseks. Samas võib antud mehhanismi korral toetuda ka teiste mainele, et oma huvisid oleks võimalik järgida (Panke, 2010: 6). Selliste võimaluste puhul oleneb palju ka liikmesriigi kui ka liikmesriigi esindaja mainest (Panke, 2010: 7). See kuidas ja milline on Eesti välispoliitika maine ning millised on Eesti mõjud Euroopa Liidus saab lugeda juba järgmises alapeatükis.

Väikeriik ning nende mõju rahvusvahelisel tasandil on antud magistritöö kontekstis oluline eelkõige seetõttu, et see annab parema arusaama sellest, et miks magistritöös kasutatavad uurimisküsimused on seotud just Eesti mõjudega Euroopa Liidus. Kuna Eesti on Euroopa Liidu kontekstis väikeriik aitab antud peatükk mõista tegelikult ka teiste väikeriikide võimalusi, kuidas neil on võimalik mõjutada Euroopa Liidu poliitikaid. Kuna magistritöö teema on seotud sellega, et kuidas Eesti strateegia on mõjutatud Euroopa Liidu strateegiast ja vastupidi, siis annab antud kirjanduse ülevaade parema ülevaate sellest, kuidas väikeriikidel on võimalik mõjutada suurte organisatsioonide tegemisi.

2.2 Eesti välispoliitika maine ja mõjud Euroopa Liidus

Eesti välispoliitika eesmärgiks on Eesti iseseisvuse sõltumatuse kindlustamine, Eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilitamine ning heaolu kasvu parandamine Eestis (Välisministeerium, 2023). Samamoodi on eesmärgiks riigi, kodanike julgeoleku ja heaolu kindlustamine ning huvide kaitsmine rahvusvahelistes suhetes. Seetõttu on Eesti välispoliitika ühtne ning teiste valdkondadega läbi põimunud ja meie välispoliitika edukus sõltub kõikidest osalistest (Välisministeerium 2020A). Eesti välispoliitilised eesmärgid ning huvid on ülesse kirjutatud 2020. aastal esmakordselt avaldatud „Eesti Välispoliitika 2030“ arengukavas.

Eesti Välispoliitika arengukava 2030 sõnastab, et maailmas toimuvate oluliste muutuste valguses peab Eesti olema valmis neile õigeaegselt reageerima ning oma huvisid kaitsma. Mis omakorda tähendab maailmas toimuvate arengusuundade pidevat järgimist, millest tulenevalt on välja toodud ka tulevikusuundumused, mida tulevikus järgida tuleb (Välisministeerium, 2020A). Eesti julgeoleku kindlustamisel on kaalukas roll välispoliitikal ja diplomaatial ning võttes arvesse hetkeolukorda maailmas, kasvab rolli tähtsus veelgi. Sellest tulenevalt on Eesti oma strateegilise suunana valinud julgeoleku kindlustamise just läbi välispoliitilise ja diplomaatilise tegevuse rahvusvahelisel tasandil. Olgu selleks diplomaatiline tegevus Põhja-Atlandi Lepingulises Organisatsioonis või Euroopa Liidus laiemalt (*ibid*).

Oluline asi, mis väikeriigile on rohkem oluline, kui suurriigile on tema maine ning mõjukus. Eesti läbiv element rahvusvahelise maine tugevdamisel on toetuda asjadele, milles Eesti riik tugev ja tuntud on. Üheks selleks võimaluseks on toetuda meie suurimale tuntusele, milleks on e-riik, digitaalne identiteet ja e-teenused. Need on need valdkonnad, läbi mille Eesti on saavutanud oma tuntuse, läbi mille tuntakse meid ELis ning kolmandates riikides. Eesti soovib seda teha läbi väljatöötatud sõnumite, mille keskmes on tark Eesti inimene, e-riik ning puhas loodus (ibid).

Need on peamised teemad, millega Eesti pildis olla üritab ning Euroopale ning maailmale laiemalt ennast tutvustada. Üldiselt on Eesti kuvand Euroopa Liidus tehtud uuringute põhjal positiivne ning esile tõuseb peamiselt kolm hoiakut, mis Eesti kui positiivse liikmesriigi kuvandit toetavad. Sellisteks hoiakuteks on Eesti otsekohene ning konkreetne lähenemine, läbi mille on teada, et Eestile saab loota ning meid on võimalik usaldada ning koostöö Eestiga on lihtsasti saavutatav (Raik et al. 2019: 10). Teine teema, millega Eesti tuntud on Eesti huvi teiste poolte

soovide vastu ning mõista vastaspoolte seisukohti ja saada aru nende tagamaadest. Viimane asi, mis uuringutest on välja tulnud on see, et Eesti on riik, kes on ambitsioonikas, innovatiivne ja teeb rohkem, kui temalt oodatakse. Sellisele kuvandile aitab kaasa ka meie innovaatiline lähenemine digiühiskonna arendamisele, mis on meie peamiseid teemasid, millega me tegeleme (ibid).

Eesti väikese riigina oma mõjutanud Euroopa Liidu välis- ja julgeolekupoliitikat vägagi erinevalt. Enamasti mõjutab Eesti Euroopa Liidu välis- ja julgeolekupoliitikat sellega, et laetakse Euroopa tasandile ülesse teemasid, mis on meie jaoks olulised ning prioriteetsed. Sellised teemad, millega Eesti tegeleb on näiteks Euroopa Liidu-Venemaa poliitika, idapartnerluspoliitika ning kaitsekoostöö. Lisaks on Eestil suur roll lisaks eelmainitutele ka digiteenuste arendamises, läbi mille kaasneb panustamine julgeolekupoliitika valdkonnas küberjulgeolekusse (Raik et al. 2019: 8-9). Kuna digiteemad on üks neist teemadest, mida Eesti soovib tulevikus ka välispoliitiliselt edasi kanda, siis sellest tulenevalt on ajendatud ka selle uurimistöö eesmärgid.

Tuginedes eelnevale teoreetilisele ülevaatele on võimalik saada parem arusaam Eesti suguse väikeriikide huvidest Aafrikast ning sellest, kuidas väikeriikidel ning eelkõige Eesti on suutnud oma strateegiaga mõjutada Euroopa Liidu poliitikaid. Järgneva magistritöö keskne raamistik saab olema seotud Euroopastumisega ning sellega seonduvalt poliitikate üles ja allalaadimisega, mis annab parima arusaama sellest, kuidas ja kuipalju liikmesriigid või ka Euroopa Liit suudavad vastas osapoolt mõjutada.

3. METOODIKA JA UURIMISDISAIN

Uurimistöö kolmandas peatükis tutvustatakse lugejale uurimistöö eesmärke ning põhjuseid: miks uurimistöö teema praegusel hetkel aktuaalne on. Tuuakse välja uurimisküsimused ning peatüki lõpuks, kuidas antud uurimisküsimustele vastata planeeritakse. Kolmanda peatüki lõpuks saadakse ülevaade uurimistöö valimist, uurimismeetoditest ja töös kasutatavatest andmetest. Lisaks tehakse ülevaade intervjuude läbiviimisest ning selgitatakse põhjuseid, miks sedalaadi küsimusi intervjueeritavatelt küsiti.

3.1 Uurimistöö eesmärk

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on teha selgeks ja saada parem arusaam sellest, millised on Eesti Vabariigi välispoliitilised strateegiad ja eesmärgid Aafrika mandril. Magistritöös uuritakse Eesti Vabariigi Aafrika Regioonistrateegiat ning analüüsitakse ja võrreldakse, kuidas antud strateegia erineb Euroopa Liidu üldisest Aafrika strateegiast. Lisaks soovitakse uurimise käigus saada teada, kui palju on Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu strateegiad üksteist mõjutanud. Samamoodi soovitakse töö käigus mõista, kas Eesti on Aafrika strateegia puhul pigem Euroopa Liidu poliitikate allalaadija ning kas Eestil oma strateegia puhul ka mingisugune mõjuvõim, mille tulemusena Eesti laeb enda jaoks eelistatud poliitikaid Euroopa Liidu tasemele ülesse. Magistritöö eesmärgiks on saada aru, kas Eesti-sugusel väikeriigil, kes ajalooliste keerdkäikude tõttu on olnud riik, kellel pole olnud võimalik geopoliitilist olukorda mõjutada ning maailmapoliitikat suunata, on tänu oma tugevustele (näiteks digiriik) saanud mõjutada Euroopa Liidu poliitikat. Lisaks soovitakse magistritöö käigus teada saada, kuidas Eesti Aafrika Regioonistrateegia 2020-2030 erineb Euroopa Liidu Aafrika strateegiast ning kui palju on Euroopa Liidu strateegia mõjutanud Eesti strateegiat ja vastupidi. Sellest tulenevalt on ka kaks uurimisküsimust, milleks on:

- Kuidas Eesti Aafrika Regioonistrateegia 2020-2030 erineb Euroopa Liidu Aafrika strateegiast ning kuipalju on Euroopa Liidu strateegia mõjutanud Eesti strateegiat ja vastupidi?
    - Kas ja kuidas ning milliste valdkondadega mõjutab Eesti Euroopa Liidu Aafrika teemalist poliitikat
- Millised on Eesti välispoliitilised eesmärgid ja huvid Aafrika mandril?
    - Miks hakkas Eesti Aafrika riikidega aktiivseid suhteid/kontakte looma, hoolimata varasematest minimaalsetest suhetest?

Uurimistöö käigus saadakse teada, kas Eesti Vabariigil on iseseisev Aafrika agenda ning kuipalju on meie soovid ja eesmärgid seotud Euroopa Liidu ühiste suunistega. Uurimistöö tulemusena antakse soovitusi selle kohta, mida ja kuidas võiks Eesti oma tulevast Aafrika strateegiat tehes arvesse võtta.

3.2 Juhtumi valik

Käesolev magistritöö keskendub „Eesti Aafrika Regioonistrateegia 2020-2030le“ ning sellele, kuidas antud strateegiadokument erineb ning on mõjutatud teistest Eesti jaoks relevantsetest Aafrika strateegiatest (eelkõike Euroopa Liidu Aafrika strateegiast). Töö keskendub Eesti Vabariigi ja Aafrika strateegiale seetõttu, et Eesti Vabariigil on terve Aafrika mandri peale vaid üks saatkond, mis on tõstatanud küsimuse selle põhjustes. Järgnevaks, miks Eesti Aafrika strateegiat uuritakse, seisneb Eesti soovis saada ÜRO Inimõiguste Nõukogu liikmeks, mille jaoks on vaja ka Aafrika riikide poolthääli. Sellest tulenevalt on vaja paremat arusaama ka Eesti-Aafrika suhetest ning strateegiate uurimine on üks võimalus saamaks paremat arusaama meie suhetest Aafrikaga. Kolmas aktuaalne põhjus, miks Eesti ja Aafrika on uurimistöö puhul luubi alla võetud, seisneb Aafrika võimaliku potentsiaaliga tulevikus ning sellega seonduvalt tulevikus tekkivatest võimalustest.

Magistritöö käigus soovitakse saada teada, kas Eesti Vabariigil on sisuline Aafrika strateegia ning lisaks seda, kuidas on Eesti Aafrika strateegiat mõjutanud Euroopa Liidu Aafrika teemaline strateegia. Lisaks soovitakse selle juures teada saada ka seda, et kas ja kuipalju on Eesti suutnud

mõjutada Euroopa Liidu Aafrika teemalist poliitikat. Selle kõige tulemusena saadakse magistritöö lõpus arusaamale, et kas Eesti on oma Aafrika teemalise poliitikaga „euroopastunud“ või mitte. Samamoodi soovitakse töö käigus saada laiem arusaam sellest, et kas Eesti-sugusel väikeriigil, juhul kui omab erinevat strateegiat, suudab oma jutupunkte Euroopa Liidu agensasse sisendada. Juhul kui seda on suudetud, soovitakse teada, milliseid Eesti jutupunkte on arvesse võetud.

3.3 Uurimistöö meetodid ja andmed

Käesolevas uurimistöös uuritakse ühte spetsiifilist juhtumit, milleks magistritöö kontekstis on Eesti Aafrika Regioonistrateegia 2020-2030. Sellest tulenevalt on töö puhul tegemist juhtumiuuringuga. Juhtumiuuringu puhul uuritakse piiratud aja jooksul ühte või mitut sündmust, mille tulemusena kogutakse erinevate andmekogumismeetodite abil kokku võimalikult laiapõhjalist informatsiooni, mille abil on võimalik uurida sündmusi, samas säilitades nende iseloom ja tunnusjooned. Juhtumiuuringu puhul võib uuring toetuda nii kvalitatiivsetele kui ka kvantitatiivsetele andmetele (Õunapuu, 2014: 59).

Antud uurimistöö puhul kasutatakse andmete kogumiseks kvalitatiivset meetodit, seda eelkõige seetõttu, et kvalitatiivne meetod on sedalaadi uurimistööde puhul enim eelistatud variant, mille kasuks räägib see, et kvalitatiivsete uurimisviiside puhul keskendutakse andmetele, mida ei ole võimalik mõõta (Õunapuu, 2014: 57). Kvalitatiivne uurimismeetod on antud töö puhul oluline seetõttu, et kvalitatiivsete meetodite eesmärgiks on *„saada terviklikku empiirilist andmestikku, mis hõlmaks ka kvalitatiivseid ja detaile iseloomustavaid seiku“* (Laherand, 2010: 21). Strateegia loomine ning selle erinevused seoses teise strateegiaga on raskesti mõõdetavad, ongi kvalitatiivne uurimisviis parim võimalik lahendus, mida antud magistritöö raames kasutada saab. Samamoodi on kvalitatiivne uurimismeetod antud töö kontekstis oluline seetõttu, et informatsiooni saamiseks kasutatakse intervjuusid, dokumente ja strateegiaid, mis pärinevad erinevatest allikatest ning mida ei ole võimalik ühtselt mõõta.

Käesolevas uurimistöös kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit ning täpsemalt viiakse läbi dokumendianalüüs, millele järgneb poolstruktureeritud intervjuud. Dokumendianalüüsi puhul uuritakse ning võrreldakse Eesti ja Euroopa Liidu Aafrika strateegiaid ja vaadatakse, kuidas need

erinevad või sarnanevad. Uurimistöö jaoks kasutatud dokumendid/strateegiad on alusmaterjaliks intervjuude küsimuste loomisel ning aitavad paremini mõista võimalikke intervjueeritavate vastuseid. Uurimisküsimustele vastuse saamiseks kasutatakse ekspertintervjuud. Ekspertintervjuuks nimetakse neid intervjuusid, mille tulemusena intervjueeritakse inimesi, kes on teemaga kursis, on antud ala eksperdid või tegelevad sellega igapäevaselt. Kuna Aafrikat ning sellega seonduvaid teemasid on Eesti puhul vähe uuritud, kasutab uurimistöö autor vajaliku informatsiooni saamiseks laiapõhjalist eksperdi valimit, mis aitab saada arusaama erinevate inimeste vaatepunktidest. Sellest tulenevalt on autor valinud uurimistöö intervjueeritavate valimiks 9 erialast spetsialist, kes tegelevad või on kursis Aafrika tegemistega. Intervjueeritavateks on inimesed nii avalikust-, era-, kui ka kolmandast sektorist.

Magistritöö planeerimise hetkel plaaniti teha 15 intervjuud. Intervjuude tegemise ajal sai selgeks, et magistritöö tarbeks on 9 intervjueeritavat piisav ning sellega saabus ka magistritöö küllastumispunkt. Intervjueeritavate küllastumispunktiks nimetatakse seisundit, mil intervjuudest tulenev informatsioon enam uut informatsiooni ei jaga ning sellest tulenevalt hakkavad intervjueeritavate jutud kattuma.

Uurimistöö tarbeks intervjueeriti 9 oma ala spetsialisti, kelleks olid nii Eesti Vabariigi ametnikud, erasektori esindajad, kui ka kolmanda sektori inimesed. Lisaks eelmainitule kasutati intervjuudes ka inimesi, kes on Eesti-Aafrika suhtlusega kursis ning oma tööst tulenevalt omavad kogemusi Eesti Aafrika Regioonistrateegiaga. Selleks, et saada ühendust kõigi asjasse puutuvate inimestega kasutati lumepallivalimit, mis tähendab, et intervjueeritavad juhivad uurijat edasi järgmiste sobivate intervjueeritavate juurde. Intervjueeritavatega võeti ühendust e-kirja teel. Kõikide intervjueeritavate käest uuriti peale intervjuu lõppu, kas nad oskavad soovitada inimesi, kellega võiks veel ühendust võtta.

Kõik intervjueeritavad said enne intervjuu toimumist oma e-posti aadressile neilt küsitavad küsimused (Lisa 1) ning lisaks saadeti kõigile intervjueeritavatele nõusoleku leht (Lisa 2), millel on kirjas intervjueeritavate õigused ja võimalused. Antud teema puhul on oluline mõista, et eksperdid ei soovi oma nimega avalikult sõna võtta. Nõusoleku lehele lisati sektsioon võimalusega osaleda magistritöö valmimises anonüümselt või avalikult. Intervjuude järgselt tekkinud olukorra tõttu, kus ligemale 80% intervjueeritavatest soovis osaleda töös anonüümselt, tuli vastu võtta otsus võtta vastu otsus, mille tulemusena muudeti kõik magistritöös osalenud

intervjueeritavad inimesed anonüümseks. Selle sammu eesmärgiks oli vähendada anonüümsust mitte soovinud inimeste liigset tähelepanu.

Poolstruktureeritud intervjuusid kasutatakse uurimistöös seetõttu, et poolstrutktureeritud intervjuud annavad võimaluse intervjuu käigus vastavalt vajadusele, muuta küsimusi ning vajadusel küsida lisaküsimusi. Lisaks annab poolstruktureeritud intervjuu võimaluse muuta küsimuste küsimise järjekorda ning vajadusel mingeid küsimusi sootuks eemalda. Kõigilt intervjueeritavatelt küsitavad küsimused on ülesse ehitatud samale küsimuste põhjale ning neid on muudetud vastavalt intervjueeritavale ning nende ametipostile. Intervjuus kasutatavad baasküsimused on lisatud uurimustöö lõppu ning on märgistatud lisana.

Dokumendianalüüsi ning poolstruktureeritud intervjuude abil pannakse kokku uurimistöö protsessi analüüs, mille eesmärgiks on uurida ja mõista Eesti Aafrika strateegia loomise protsessi ning sellega seonduvaid tegevusi.

Magistritöö küsimused jagati kolme küsimuste plokki, millest iga plokk oli mõeldud täitma erinevat osa uurimistööst. Uurimistöö küsimuste esimene plokk oli üldine ning küsimused seostati inimeste hinnanguga ning täpsemalt olid seotud sellega, millisena nähakse Eesti Vabariigi eesmärke ning võimalusi Aafrika teemal. Antud küsimuste plokk oli mõeldud nii-öelda jäämurde küsimusteks, mis aitasid uurimistöö autoril aru saada intervjueeritavate taustast ning aitasid luua vähem pingelise olukorra. Teoreetiliselt baseerus antud küsimuste plokk Eesti Välispoliitika ning väikeriikide mõjuvõimu teooriale.

Teine küsimuste plokk oli seotud Eesti ja Euroopa Liidu Aafrika strateegiatele ning uuris Eesti ja Euroopa Liidu strateegia erinevuste kohta. Lisaks oli teise ploki eesmärk aru saada sellest, kas Eesti on Aafrika teemadel Euroopa Liidus pigem poliitikate „üleslaadija“ või „allalaadija“. Kolmas ja viimane küsimuste plokk oli seotud ettevõtlusega Aafrikas ning andis parema ülevaate sellest, milline on riigi roll Aafrikas ning kuidas aitab riik ettevõtteid, kes soovivad Aafrikasse siseneda. Lisaks andsid küsimused ülevaate sektoritest, mis Aafrikas tegelevad ning milliseid võimalusi Aafrika turg meile pakub. Samas tuli viimases küsimuste osas välja ka see, millised on suurimad väljakutsed Aafrika puhul.

Kõik intervjueeritavad said nõusoleku lehel näha spetsiaalset numbrit, mida kasutati selleks, et vältida olukorda, kus uurimistööd lugedes oleks näha inimeste nimesid. Antud numbrid (1-9)

kodeeritakse töö ühtsuse ja lugemise hõlbustamiseks töös koodiks: „Intervjueeritav (1-9)“. Selline olukord aitab kindlustada, et peale töö avalikustamist *DSpace* keskkonnas ei ole võimalik inimestel intervjuudes osalenud inimesi ära tunda. Intervjuude käigus saadud vastuste põhjal sõnastatakse, mis on ekspertide hinnangul Eesti Aafrika strateegia, kuidas see on mõjutatud Euroopa Liidu poliitikast ning kas ja kuidas on Eestil võimalik mõjutada Euroopa Liidu Aafrika poliitikat. Intervjueeritavate nõusoleku lehed hävitatakse peale diplomitöö kaitsmist ning sama tehakse ka vestluste transkriptsioonidega.

Lõputöö jaoks, viidi intervjuud aja kokkuhoiu nimel läbi videosilla vahendusel, kasutades selleks Tartu Ülikooli pakutavat *Teamsi* lahendust, läbi mille oli võimalik ka intervjuusid salvestada ning seejärel transkribeerida. Seoses ekspertide kiire ajagraafikuga varieerus intervjuude kestvus 20st minutist kuni 40 minutini. Kõik intervjuud algasid mitteametliku sissejuhatava küsimusega, mida ei salvestatud. Uurimistöös kasutatavaid intervjuusid analüüsitakse kirjutamise osas ning intervjuudest saab üks peamiseid töö alustalasid.

Peale intervjuude ning dokumendianalüüsi läbiviimist, kasutati informatsiooni analüüsi kirjutamiseks, mille tulemusena saadi vastused uurimisküsimustele. Esimeses analüüsi peatükis kasutati vaid dokumendianalüüsi ning analüüsi tulemusena saadi vastused sellele, kuidas Eesti ja Euroopa Liidu Aafrika strateegia üksteisele sarnaneva ning kuidas need üksteisest erinevad. Järgnevates peatükkides kasutati teadmisi paralleelselt intervjuudega selleks, et saada paremat arusaama protsessianalüüsist, mille tulemusena saadi arusaam sellest, kuidas Eesti Aafrika strateegiat loodi ning millist mõju Eesti Euroopas antud teemadel omab.

Sellisel lähenemisel on lisaks plussidele ka omad miinuseid. Nimelt on antud lähenemisel erinevaid piiranguid ning probleeme, mistõttu võib tekkida küsimus, et mil määral on uurimistööst ilmnenud tulemused relevantsed. Kui vaadata, milliseid piiranguid selline uurimistöö lähenemine kaasa toob, siis üheks probleemiallikaks saab see, et Eestis on antud spetsialiste vähe, seega võib tekkida olukord, kus vastused sarnanevad üksteisele. Antud olukord leidiski aset, aga tuleb tõdeda, et Eesti kui väikeriik, millel pole enne olnud Aafrika strateegiat, siis pole selles ka midagi üllatavat. Uurides kuidas on tulemused relevantsed, võttes arvesse kõiki võimalike ohte, mis antud uurimismeetodiga kaasas käivad, siis võib öelda, et intervjueeritavad, keda uurimistöös kasutati on kõik oma ala spetsialistid ning kuna intervjueeritavate valim oli küllaltki suur, siis on tulemused ajakohased, kuigi võivad olla natukene üldistatud

4. ANALÜÜS, UURINGU TULEMUSED JA JÄRELDUSED

Järgnevas peatükis analüüsitakse dokumendianalüüsist ning intervjuudest tekkinud informatsiooni ning selgitatakse välja, kas Eesti Vabariigi Aafrika teemaline agenda on iseseisev ning kuipalju on Eesti soovid ja eesmärgid seotud ELi suunistega. Peatükis antakse vastused uurimisküsimustele ning saadakse ülevaade Eesti Aafrika strateegiast ning sellest, kuipalju on Eesti strateegia mõjutatud Euroopa Liidu Aafrika strateegiast. Järgnev peatükk jaguneb kuute alapeatükki, mille tulemusena saadakse arusaam Eesti strateegiast, mis omakorda aitab vastata uurimisküsimustele. Töö lõpetab soovituste osa, mis annab soovitusi, mida võiksid tulevaste strateegiate koostajad arvesse võtta.

4.1 Eesti Aafrika Regioonistrateegia võrdlus Euroopa Liidu strateegiaga

Järgnevas alapeatükis keskendutakse paralleelselt Eesti ning Euroopa Liidu Aafrika strateegia dokumentidele. Dokumendianalüüsi ja intervjuude eesmärgiks on saada vastus uurimusküsimusele, kuidas Eesti Aafrika Regioonistrateegia erineb Euroopa Liidu Aafrika strateegiast ning kuipalju on Euroopa Liidu strateegia mõjutanud Eesti strateegiat ja vastupidi? Töö paremaks arusaamiseks tuuakse alguses välja Eesti ja Euroopa Liidu strateegiatest saadud olulisemad osad, misjärel kõrvutatakse dokumendianalüüsist saadud informatsioon intervjuudest saadud informatsiooniga.

Strateegiate sarnasuste mõistmiseks analüüsitakse esmalt Eesti Aafrika regioonistrateegiat, mille avalik dokument on Välisministeeriumi kodulehel saadaval ning mille pikkuseks koos lisadega on 20 lehekülge.

Eesti Aafrika regioonistrateegia toob esmalt välja, et muutused maailma jõujoontes nõuavad Eestilt välis- ja julgeolekupoliitilistes küsimustes suurema tähelepanu pööramist Aafrika kontinendile. Seda seetõttu, et 21. sajandi väljakutsetega tegelemiseks on vaja partnerlusel ja vastastikustel huvidel põhinevaid suhteid Aafrika riikidega (Välisministeerium, 2020B: 3).

Strateegiat analüüsides tulevad märksõnad „võrdväärne partnerlus“ ja „vastastikustel huvidel põhinevad suhted“ välja päris mitmel korral. Seda, et Eesti koostöö, põhineb võrdväärsel partnerlusel, mis aitab saavutada kestliku arengu eesmärke, luues töökohti, mille tulemusena saab tegeleda ebaseadlusliku rände algpõhjustega rõhutatakse strateegias mitmeid kordi ning selle rõhutamiseks kasutatakse strateegias ka tumedat kirja (Välisministeerium, 2020B: 6). Analüüsides ja prioritiseerides Eesti Aafrika strateegia põhilisi punkte, siis võib öelda, et võrdväärne suhtlemine Aafrika riikidega on Eesti ning meie strateegia jaoks olulisel kohal.

Analüüsides Eesti jaoks olulisi teemasid, mida on näha kogu strateegia vältel, võib välja tuua eelmisel lõigus mainitud arengukoostööd. Eesti lähtub arengukoostööd tehes partnerriikide arenguvajadustest, keskendudes eelkõige heale valitsemistavale, haridusele, tervishoiule ning ettevõtluse ja innovatsiooni toetamisele. Pannes samas suurt rõhku ka keskkonnasäästlikku arengusse, digitaalsusesse arengukoostöös ning naiste ja laste õigustesse (Välisministeerium, 2020B: 6). Selline samm näitab, et Eesti jaoks on olemas teatavad prioriteetteemad, millega soovitakse tegeleda ning millega võib Eestil ka spetsialiteeti olla.

Järgmiseks oluliseks teemaks, mis Eesti strateegiast välja peegeldub on koostöö tegemine oma partnerite ning liitlastega. Eesti aktiivne koostöö partnerite ja liitlastega tuleb välja paljudes erinevates valdkondades. Koostöö tuuakse strateegiasse sisse juba sissejuhatavas osas, milles mainitakse, et Eesti kui ka ELi jaoks on prioriteetne Aafrika digitaalse ühtse turu arendamine Välisministeerium, 2020B: 3). Samamoodi kõneletakse koostöö tegemisest ka sektsioonist, mis keskendub välis- ja julgeolekupoliitikale, kus tuuakse välja Eesti panus Aafrika rahu ja julgeoleku edendamisse, mille saavutamiseks on soovitud teha järgmist:

> *„Eesmärgi saavutamiseks on vajalik Eesti jätkuv panus sõjalistesse ja tsiviilmissioonidesse ning tihedam koostöö liitlaste ja partneritega nii kahepoolselt kui ka multilateriaalses süsteemis“* (Välisministeerium, 2020B: 5).

Koostöö tegemise olulisus tuleb strateegias välja ka hilisemates peatükkides, mil tuuakse välja, et Eesti kui väikeriigi jaoks on arengukoostöö üheks oluliseks tulemuslikkuse ja nähtavuse tagamise vahendiks. Mistõttu on oluline teha koostööd erinevate partneritega, sh Euroopa Liidu initsiatiivi „Digital4Development“ raames ning ÜRO ja Maailmapanga Grupiga. Samamoodi tuuakse strateegias välja, et Eesti tegevused haakuvad lähedalt ka ühiselt koordineeritud „Team Europe“ lähenemisega, mis annab meile veelgi võimalusi juurde (Välisministeerium, 2020: 5-6). See kõik

näitab, et Eesti jaoks on oluline teha koostööd erinevate organisatsioonide ning partneritega. Kuna koostöö olulisus kõlab läbi terve strateegia üleselt, siis võib kaudselt öelda, et Eesti kui väikeriigi jaoks on oluline teha laiapindset koostööd erinevate riikide ja organisatsioonidega, mis omakorda aitab tutvustada Eestit ka piirkondades, kus me nii tuntud olla ei pruugi.

Viimane oluline teema, mis Eesti strateegiagast läbi põimunud on, on kliima. Strateegias sõnastatakse, et Eesti eesmärgiks on toetada ELi ja Aafrika strateegia panust kestliku arengu eesmärkidesse ning valdkonnaüleselt ka digi- ja rohepöörde arengusse. Sellest tulenevalt on strateegias läbivalt kõlamas, et oluline on viia uued algatused ja tegevused, mida algatatakse, kooskõlla ka Euroopa rohelise kokkuleppe eesmärkidega ning sellest tulenevalt edendades ka innovatsiooni. Strateegiast tuleb välja, et Eesti keskendub senisest enam panusele kliima, keskkonna ja põllumajanduse valdkonnas ja rõhutab toiduga kindlustatuse tähtsust rahvusvahelise julgeoleku tagamisel (Välisministeerium, 2020B: 6).

Järgnevalt ootab lugejat ülevaade Euroopa Liidu poolt 2020. aastal avaldatud ühisteatisest (edaspidi strateegia) „Tervikliku Aafrika strateegia suunas“, millest tuuakse välja olulisemad osad. Euroopa Komisjoni ja Euroopa Välisteenistuse avaldatud strateegiadokumendi pikkuseks on 18 lehekülge ning selles antakse ülevaade Aafrikast ning seal paiknevatest võimalustest.

Euroopa Liidu Aafrika strateegia toob välja, et Aafrikal ja Euroopa Liidul on laiad ja tugevad sidemed. Strateegia toob välja, et majanduslikud, poliitilised, sotsiaalsed, tehnoloogilised, demograafilised, kliima- ja keskkonnamuutused toovad Aafrikasse nii uus perspektiive kui ka väljakutseid. Sellest tulenevalt tuleb teha Aafrikaga koostööd, et tegeleda koos 21. sajandi küsimustega ning töötada ühiste huvide ja tuleviku nimel (EL Aafrika strateegia, 2020: 1). Strateegia puhul leiab EL, et „*partnerlus peab põhinema selgel arusaamal meie isiklikest ja vastastikustest huvidest ja kohustustest ning selles tuleb võtta arvesse meie suhete ulatust ja küpsust*“ (EL Aafrika strateegia, 2020: 1). Üldistatult öeldes ütleb antud lause ära, et partnerlus toimub vastavalt Euroopa kui ka Aafrika huvidest. Samas ei ole strateegias selgitust, kas partnerlus põhineb ELi huvidest või mõlema osapoole huvidest.

Euroopa Liidu jaoks olulistest teemadest paistab silma, et olulisel kohal on loodus ja rohemajandus. Nimelt tuleb EL strateegia puhul välja see, et Euroopa Liit ja Aafrika on liitlased säästva energia ja seda laadi teemade puhul ning seda seetõttu, et antud teemade toel on võimalik toetada Aafrika majanduskasvu (EL Aafrika strateegia, 2020: 2). Eesmärkide saavutamiseks

leitakse, et innovatsioonil on rohelisele majandusele üleminekul keskne roll, mis pannes kokku Aafrika looduskapitali ja bioloogilise mitmekesisusega pakub võimalusi sotsiaalseks ja majanduslikuks arenguks. Sellest tulenevalt on ELi üks kümnest meetmest seotud ka roheteemadega. Nimelt on ELi kavandatud meetmeks nr 11:

> *„Partnerlus Aafrikaga, et kasutada võimalikult suures ulatuses ära rohemajandusele üleminekust saadavaid eeliseid ja minimeerida keskkonda ähvardavaid ohte kooskõlas Pariisi kokkuleppega“* (EL Aafrika strateegia, 2020: 4).

Teiseks meetmeks, mida EL oma strateegias välja toob on partnerlus digiülemineku vallas, mida soovitakse teha läbi investeeringute taristusse ja usaldusväärsetesse elektrienergiaallikatesse, kuid samas ka läbi uue regulatiivse keskkonna loomise. Euroopa Liidu strateegias tuuakse välja, et Aafrika digitaliseerimist saab kasutada Aafrika majanduskasvu tõukejõuna ning toob välja, et läbi investeerimise digitaristusse on võimalik luua töökohti kuni 20le miljonile noorele, kes iga-aastaselt sisenevad Aafrika tööturule. Lisaks majanduse elavnemisele on digil suur roll ka avalike teenuste parema kättesaamise nimel. Olgu selleks läbi e-valimiste, või läbi avaliku sektori digitaliseerimise kiirendamise (EL Aafrika strateegia, 2020: 5-6).

Sarnaselt eelnevatele prioriteetidele on Euroopa Liidu jaoks oluline ka olemine partner kestliku majanduskasvu ja töökohtade valdkonnas, mida soovitakse teha läbi nelja prioriteetse valdkonna, milleks on:

1. Kaubanduse ja ketlike investeeringute edendamise Aafrikas
2. Ettevõtluskesskonna ja investeerimiskliima parandamine
3. Kvaliteetse hariduse, oskuste, teadustegevus, innovatsiooni, tervishoiu ja sotsiaalsete õiguste kättesaadavuse parandamine
4. Piirkondliku ja üle mandrilise majandusintegratsiooni edendamine (EL Aafrika strateegia, 2020: 6).

Eelnimetatud valdkonnad on olulised, et Aafrika ja Euroopa Liit muutuksid üksteise jaoks veelgi lähedasemaks.

Üksteisele lähedamaks muutumiseks on oluliseks valdkonnaks ka rahu, julgeolek ja vastupanuvõime, mis on Euroopa Liidu jaoks ühed prioriteetsetest valdkondadest. EL leiab, et selleks, et saavutada rahu ja julgeoleku paranemine, tuleks alustada piirkondadest, kus pinged on

kõige suuremad. Samas kõlab strateegiast läbi, et selle jaoks tuleb enim ära teha Aafrika riikidel endal. Strateegias tõdetakse, et Aafrika ebastabiilsus on suur probleem ning ka põhjused, miks riikides ebastabiilsust esineb, on erinevad. Mistõttu tuuakse välja, et põhjuseks on nii sotsiaalse sidususe puudumine, kogukondade vahelised konfliktid, äärmuslus kui ka muud probleemid, mis panevad inimesi konfliktsetesse olukordadesse. Selleks, et selliseid olukordi vältida ja konflikte ennetada soovitab EL meedet, mis aitab kohanduda ja süvendada Euroopa Liidu toetust Aafrika rahupüüdlustele. Keskendudes eelkõige piirkondadele, kus pinged ja haavatavus on kõige suurem (EL Aafrika strateegia, 2020: 10-11).

Euroopa Liidu Aafrika strateegia viimaseks oluliseks punktiks võib välja tuua partnerluse rände ja liikuvuse valdkonnas. Tegemist on olulise punktiga, võttes arvesse Aafrikast ja Lähis-Idast Euroopasse tulnud migratsioonivoogu, on tegemist teemaga, mis on oluline mõlema osapoole jaoks. Strateegiast tuleb välja, et erinevate probleemide tõttu Aafrikas tekkinud rände ja sundrände ulatus tekitab mõlemas maailmajaos nii probleeme kui ka võimalusi. Strateegia leiab, et rändeprobleemide lahendamiseks vajavad Euroopa ja Aafrika *„tasakaalustatud, sidusat ja terviklikku lähenemisviisi rändele ja liikuvusele. See peaks juhinduma solidaarsuse, partnerluse ja jagatud vastutuse põhimõtetest ning põhinema inimõiguste ja rahvusvahelise õiguse austamisel. ELi ja Aafrika partnerite ühine eesmärk peaks olema kestlik ja tõhus rände haldamine“* (EL Aafrika strateegia, 2020: 14). Sellest tulenevalt leiab strateegia, et tuleb luua partnerlus Aafrikaga, mis aitab tagada tasakaalustatud, sidusa ja tervikliku lähenemisviisi liikuvusele ja rändele (*ibid*: 15).

Eelmainitud punktid Eesti ja Euroopa Liidu Aafrika strateegiast näitavad, millised on erinevad prioriteedid ning kuidas osapooled sooviksid nendele prioriteetidele lahendusi leida. Järgnevalt võrreldakse strateegiaid ning tuuakse välja tulnud informatsiooni põhjal välja suurimad sarnasused ja erinevused, mis antud strateegiatel on. Kõik see on oluline, et saada parem arusaam järgmistest alapeatükkidest, kus analüüsitakse Eesti Aafrika strateegia mõjutusi ning loomis protsessi, Eesti strateegiaga seonduvaid valukoht ning tehakse ülevaade Eesti mõjuvõimust ja spetsialiteedist Aafrika teemadel nii Euroopas kui ka Aafrikas kohapeal.

Võrreldes Eesti ja Euroopa Liidu strateegia sarnasusi, võib märgata, et mõlemad strateegiad keskenduvad suuresti keskkonnale ning kliimamuutustele ja selle mõjudele. Lisaks toovad mõlemad strateegiad välja, taastuvate energiaallikate kasutuselevõtu olulisuse ning selle, et

kuidas uued tehnoloogiad on võimaluseks, kuidas kliimaeesmärgid Aafrikat aitavad. Kuigi mõlemad strateegiad keskenduvad suuresti keskkonnale, siis ELi strateegia puhul on märgata, kuidas strateegias kõneletakse probleemidest rohkem üldsõnaliselt, kui seda tehakse Eesti strateegias. See, et ELi poliitikad on rohkem laialivalguvad, tuli välja ka ühest intervjuust, kus sõnati:

> *„Euroopa Liidu poliitikad on laialivalguvad, mis on minu jaoks nende probleem võrreldes Eesti strateegiatega, mis on tihtipeale detailsemad“* (intervjuu 4).

Üritades vältida suurte üldistuste tegemist, võib strateegiaid võrreldes ja intervjuule tuginedes tõdeda, et kliima teemadega seonduvalt on mõlemad strateegiad üksteisega sarnased, samas on Eesti strateegia puhul näha, et tegemist on rohkem detailsema strateegiaga, kui seda on ELi oma.

Teiseks oluliseks sarnasuseks strateegiate puhul on välis- ja julgeolekupoliitika, millest mõlemad strateegiad kirjutavad. Julgeoleku puhul on näha olukorda, kus ELi strateegia on detailsem ning koosneb paljudest teemadest, mida Eesti endas ei käsitle. Samas võib seda mõista, kuna Eesti puhul pole Aafrikast siia tuleva migratsioon nii suur probleem, kui seda on Läänes asuvate Euroopa riikide jaoks. Sarnasuseks kahe strateegia vahel on ka rände vähendamine ning rände algpõhjuste leevendamine, mida mainivad ära nii Eesti kui ELi strateegiad.

Samas tuleb aga tõdeda, et sellega ka mõlemate avalike strateegiate ühisosad lõppevad ning vaadates strateegiate erinevusi, tuleb välja, et erinevusi strateegiate puhul on kõvasti enam kui sarnasusi.

Üheks erinevuseks kahe strateegia vahel on see, et Eesti strateegia üheks osaks on temaatika, mis seondub riikide välispoliitikaga. Nimelt Eesti strateegia räägib reisimisest ja sellega seonduvalt ka konsulaarteenuste vajadusest. Euroopa Liidu strateegias sellist osa ei ole, aga samas on see ka arusaadav, kuna riigil on suurem vajadus oma kodanike välismaal aidata ning konsulaarteenused on üheks võimaluseks, kuidas seda teha saab. Samas kui Euroopa Liidud eraldi selline kohustus puudub. Teiseks erinevuseks, mis strateegiast välja tuleb on see, Eesti strateegias tuuakse välja regionaalse lähenemise vajadustest, samas kui Euroopa Liidu strateegias sellest sõnagi ei räägita. Kõige suurem erinevus kahe strateegia vahel tuleneb aga sellest, et Eesti strateegia läbivaks ühisosaks Aafrikaga on arengukoostöö, läbi mille Eesti riik oma eesmärke ellu viib. Samas

lugedes Euroopa Liidu strateegiat ei kõlanud sealt väga palju humanitaarabi kohta seonduvalt, mis oli üllatav, võttes arvesse, et Euroopa Liit on Aafrika kõige suurem investor.

Võttes kõike eelnevat arvesse ja arvestades, et arvatavasti ei ole tegemist tervikliku pildiga, siis võib öelda, et ELi ja Eesti strateegiate puhul on nii sarnasusi kui ka erinevusi. Eesti strateegia puhul paistab silma arenguabi ja arengukoostöö tähtis roll, samas kui ELi puhul keskse rolliga teema puudub. Kuigi mõlemad strateegiad on loodud samal ajal, siis peegeldub strateegiatest välja, et tegemist on erinevatel põhimõtetel loodud strateegiatega, milles ühe puhul kaalub ülesse võrdväärne partnerlus ning teise puhul on näha, et strateegia alles liigub sinna suunas. Selleks, et saada paremat arusaama, kuipalju on Euroopa Liidu ja Eesti strateegiad sarnased, tuleb saada aru ka Eesti strateegia loomise protsessist, mida kirjeldatakse järgnevas alapeatükis.

4.2 Eesti Aafrika Regioonstrateegia mõjutused ning loomise protsess

Järgnevalt analüüsitakse intervjuude ning strateegiate abil Eesti strateegia loomise protsessi. Alapeatükk koos eelmise alapeatükiga annab tervikliku ülevaate Eesti strateegiast ning sellest, milline antud strateegia loomise protsess välja nägi. Poolstrutktureeritud ekspertintervjuud kõrvutatakse Eesti strateegiaga, et saada parem arusaam strateegia loomise protsessist ning sellest, millele Eesti Aafrika strateegia tugineb. Intervjuude eesmärgiks on saada vastuseid uurimisküsimustele ning aidata mõista Eesti Aafrika regioonistrateegia loomise protsessi ning seda, kuidas ja millised mõjutused strateegia loomisel läbi käisid. Lisaks saadakse antud alapeatükist teada ka seda, miks ning millistel põhjustel hakkas Eesti Aafrika riikidega kontakte looma.

Eesti Aafrika strateegia analüüsimiseks tuleb aru saada Eesti välispoliitika aluspõhimõtetest. Eesti välispoliitilised eesmärgid ja huvid Aafrikas põhinevad peamiselt Eesti välispoliitika arengukava 2030. dokumendist, mis on välja töötatud eesmärgiga tagada Eesti huvide elluviimine muutuvas maailmas (Välisministeerium, 2020A: 3). Eesti välispoliitika arengukava dokumendis sõnastatakse, et Eesti Välispoliitika üldeesmärgiks on:

> *„Eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade, Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse kindlustatus rahvusvahelistes suhetes, heaolu kasv Eestis ning eestlaskonna*

huvide kaitse võõrsil; Eesti kasvav panus üleilmsesse kestlikku arengusse“ (Välisministeerium, 2020A: 7).

Eelmainitud eesmärke soovitakse ellu viia läbi kolme strateegilise suuna tugevdamise, mis on täpsemalt lahti seletatud Joonisel 1.

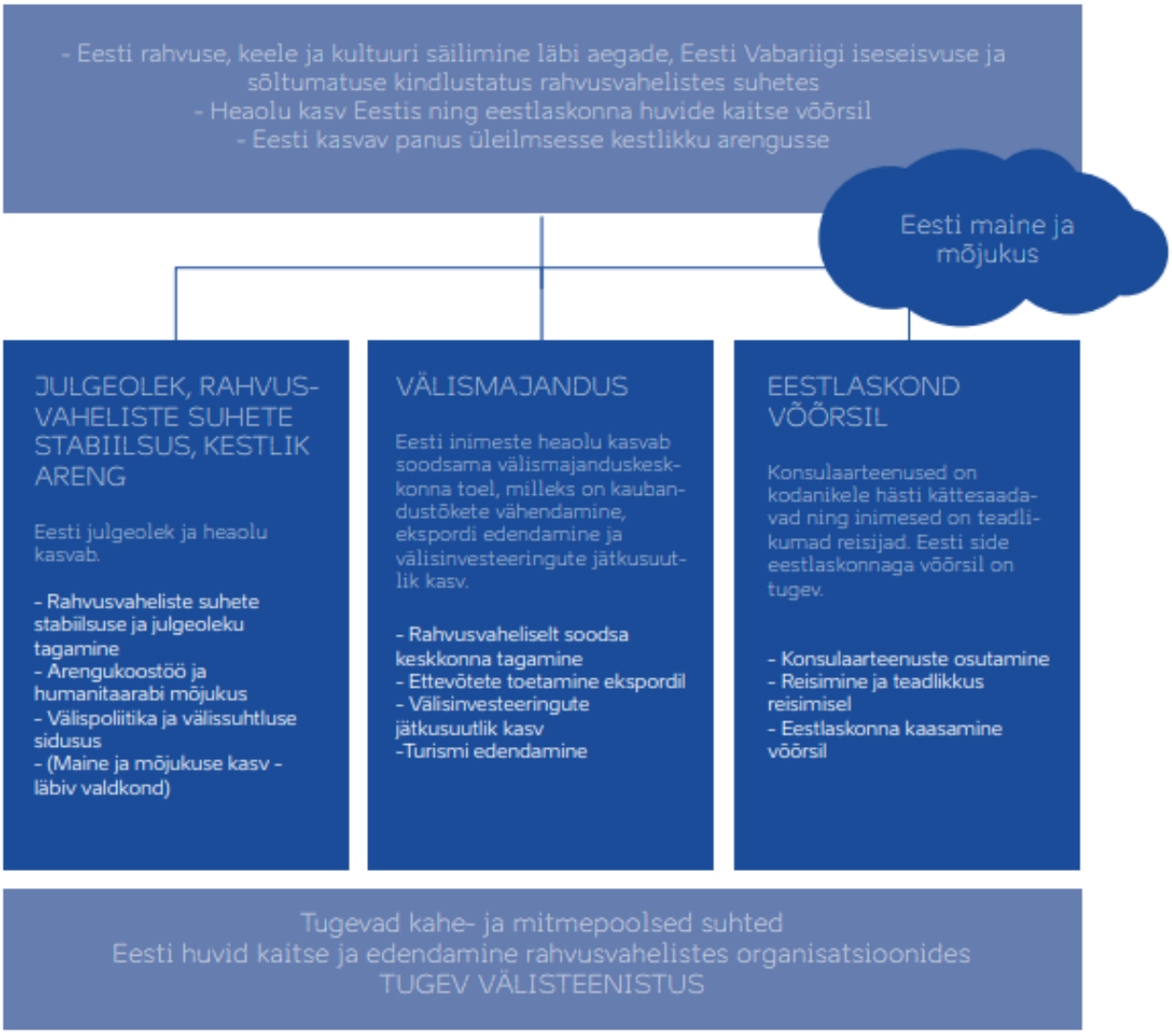

Joonis 1: Eesti Välispoliitika üldeesmärkide ellu viimise kolm strateegilist suunda (Välisministeerium, 2020A: 7).

Joonisel 1 on näha, et Eesti Välisministeeriumi arengukava eesmärgiks on viie ellu eelmainitud eesmärke läbi kolme strateegilise suuna, mis aitavad säilitada Eesti rahvust, keelt ja kultuuri läbi aegade. Nendeks kolmeks strateegiliseks suunaks on arengukava andmetel julgeolek,

rahvusvaheliste suhete stabiilsus ja kestlik areng, välismajandus ning Eestlaskond võõrsil (Välisministeerium, 2020A: 7).

Kõik eelmainitud suunad on aluseks ka Eesti Aafrika strateegia koostamisel ning kui vaadata Eesti Aafrika strateegiad, siis selle eesmärgid ja huvid tuginevad just antud üldisele dokumendile.

Eesti Aafrika regioonistrateegia põhijärelduste dokument sõnastab:

> „*Eesti Aafrika regioonistrateegia tugineb võrdväärsete kahe- ja mitme poolsete suhete tugevdamisele Aafrika riikide ja teiste koostööks oluliste partneritega. Eesmärgiks on edendada kontinendi julgeolekut ja stabiilsust, tugevdada vastastikku kasulikke majandussuhteid ning toetada üleilmset kestlikku arengut“* (Välisministeerium, 2020B: 8).

Selline sõnastus Eesti Aafrika regioonistrateegias näitab, et Eesti eesmärk Aafrika riikidega koostöö tegemisel põhineb võrdväärsel suhtlusel, mis vaadates Euroopas asuvate riikide ajalugu ei ole sugugi enesestmõistetav.

Kuna Eesti regioonistrateegia tugineb võrdväärsel suhtlusel, siis kirjeldatakse järgnevalt Eesti huvidest ja eesmärkidest Aafrikas ning lihtsustatult on alloleval joonisel (Joonis 2) näha, et Eesti huvid ja eesmärgid Aafrikas on jagatud kolme kategooriasse. Nende kolme kategooria ühiseks tunnuseks on Aafrikaga koostöö tegemine rohepöörde ja digiteemadega seonduvalt. Joonise teine pool kirjeldab lahti tegevusvaldkonnad, millesse täpsemalt süvenetaks järgnevates alapeatükkides.

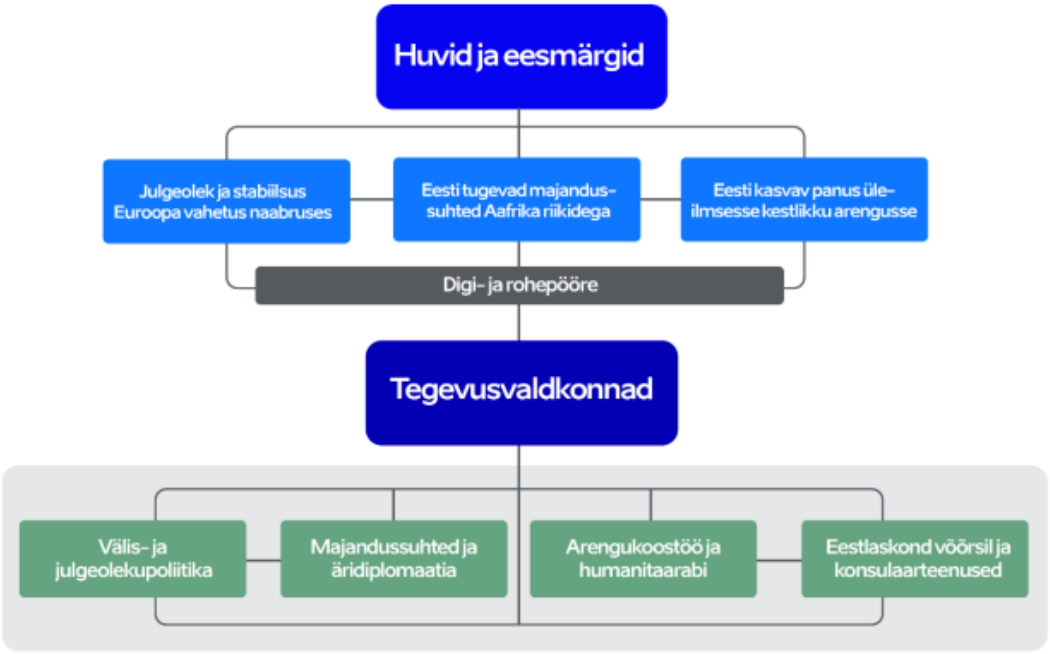

Joonis 2. Eesti Vabariigi huvid, eesmärgid ja tegevusvaldkonnad Aafrika riikidega partnerluse edendamiseks (Välisministeerium, 2020B: 8)

Järgnevalt kirjeldatakse ja analüüsitakse intervjuudele tuginedes Eesti Aafrika regioonistrateegia loomist ning seda, milliseid dokumente selle jaoks kasutati.

Eesti Aafrika strateegia loomise esmaseks ning suurimaks eelduseks on võetud põhimõte, et Eesti ja Aafrika riikide vahelised suhted põhinevad vastastikustel huvidel ning vastastikustel partnerlussuhetel. Selle viitab ka Eesti strateegia, kus sõnatakse:

> „*Eesti Aafrika regioonistrateegia tugineb võrdväärsete kahe- ja mitmepoolsete suhete tugevdamisele Aafrika riikide ja teiste koostööks oluliste partneritega. Eesmärgiks on edendada kontinendi julgeolekut ja stabiilsust, tugevdada vastastikku kasulikke majandussuhteid ning toetada üleilmset kestlikku arengut" (Välisministeerium, 2020B: 8).*

Selline suhtumine strateegia alguses näitab, et Eesti soovib Aafrika riikidega, kellega Eesti suhtleb suheldes tugineda võrdväärsetel suhetel, mis aitavad tugevdada ning edendada kontinendi julgeolekut ja stabiilsust ning samas toetada vajadusel ka mõlemaid osapooli.

Samasugune arvamus tuli välja ka intervjuudest, kust öeldi, et Eesti Aafrika Regioonistrateegia puhul on tegemist vastastikustel huvidel ning samas ka vastastikustel partnerlussuhetel toimiva

strateegiaga, milles räägitakse ja rõhutakse võrdväärsele partnerlusele (Intervjuu 1). Selline mõte on oluline seetõttu, et näidata teisest kultuuriruumist pärit riikidele, et Eesti puhul ei ole tegemist riigiga, kes tuleb sarnaselt teistele Euroopas paiknevatele riikidele oma teadmisi ja soove peale suruma. Samamoodi tuli välja ka alljärgnev mõte:

> *„Koostatud on kõike hõlmav strateegia, kus me räägime pigem võrdväärsest partnerlusest, mis täna on täiesti tavaline kõneviis aga oma strateegia kirjutamisega olime natukene ajast ees“* (intervjuu 1).

Kuna tegemist on intervjuust nr 1 pärit tsitaadiga, mis öeldi kohe päris intervjuu alguses, siis tuli sellest lausest välja tegelikult kaks väga huvitavat mõtete, millest teise puhul oli üllatus suurem. Nimelt kui esiteks tuli välja, et Eesti puhul räägitakse võrväärsest partnerlusest, mis pole üllatav, siis teise huvitava faktina tuli intervjuust välja, et Eesti puhul olime me võrdväärse partnerlusega ajast eest, mis kinnitas, et teised riigid tol ajal lähenesid Aafrika riikidele kui riikidele, kelle puhul Aafrika riigid oleksid olnud madalamal tasemel partnerid, mida aga Aafrika riigid ei soovi.

Eelnevale väitele tõi ka tõestuse intervjuu nr 3, millest koorus välja, et Aafrika riikidel on vaja, et nendega räägitakse kui võrdne võrdsega, mis paljude eurooplaste jaoks on olnud aegade jooksul nõrk koht (Intervjuu 3). Sellest tulenevalt tuli intervjuudest välja:

> *„Meie räägime võrdsest partnerlusest /../ ma arvan, et tegelikult meie hakkasime seda ikkagi natukene varem rääkima, kui see sai mainstreamiks“* (intervjuu 1).

Kuna lisaks kahele eelmainitud intervjuule tuli ka mitmest muust intervjuust välja, et Eesti hakkas Aafrika riikidega suhtlema kui võrdne-võrdsega, siis võib sellest kaudselt tuletada, et tegemist võib olla ühe esimese asjaga, mille tulemusena Eesti on oma poliitikaid kaudselt ülesse laadinud. Seda eelkõige seetõttu, et intervjuudest tuli välja, et enne võrdsele partnerlusele liialt rõhku ei pandud. Samas tuleb tõdeda, et kuna antud väitele pole ühtegi kindlat tõendit, võib tegemist olla lihtsalt protsessiga, mille tulemusena Euroopa suhtumine Aafrikasse lihtsalt muutus, mistõttu muutus ka partnerlus Aafrikaga järjest enam võrdväärseks.

Kuigi Eesti Vabariigi ja Aafrikas asuvate riikide vaheliste suhete ajalugu ei olnud antud magistritöö eesmärgiks, siis kõlas intervjuudest kandvalt läbi tõsiasi, et Eesti ja Aafrika riikide vahel pole ajalooliselt suurt läbisaamist olnud. Seda tõsiasja kinnitas ka Eesti Aafrika strateegia, mille üks esimesi lauseid on järgmine:

> „*Eesti sidemed Aafrikaga on ajalooliselt tagasihoidlikud, ent arengud Aafrikas on globaalselt olulised ja neil on mõju ka Eestile. Eesti kahepoolne suhtlus erinevate riikidega on eriti tihenenud alates 2017. aastast, mil Eesti oli Euroopa Liidu Nõukogu eesistuja ning alustas aktiivset kampaaniat ÜRO Julgeolekunõukogu valitud liikmeks saamise nimel.“ (*Välisministeerium: 2020B).

Eelmainitud tsitaat kinnitab, et Eesti Vabariik hakkas üha enam mõtlema ja Aafrika mandri vastu huvi tundma ning sealt tulenevate võimaluste peale mõtlema ajal, mil Eesti alustas aktiivset kampaaniat saamaks ÜRO Julgeolekunõukogu mittealaliseks liikmeks. Samas on tegemist ka arusaadava faktiga, kuna Eestil ei olnud suuri põhjuseid, miks Aafrikaga tihedamalt enne koostööd teha. Sarnane arusaam käis läbi ka ühest intervjuust, millest võis välja lugeda, et ajal mil Eesti Vabariik sai valitud Julgeolekunõukokku, saadi Välisministeeriumist aru, et antud hetkel ministeeriumis töötanud mõnest Aafrikaga tegelevast ametnikust võib jääda väheseks ning Aafrikaga tuleb hakata tegelema tunduvalt rohkem, kui seda oli tehtud enne mittealaliseks liikmeks saamist (Intervjuu 3).

Antud mõtlemine on ka arusaadav ning seda eelkõige seetõttu, et Eesti sugusel väikeriigil, kelle Välisministeeriumis töötab alla 1000 inimese ei ole võimalik kõikide maailma regioonidega võrdsel määral tegeleda, mistõttu tuleb prioritiseerida valdkondi kui ka piirkondi, kuhu oma ressursse suunatakse. Lisaks tuleb arvestada ka sellega, et peale Julgeolekunõukokku saamist oli vaja tegeleda Aafrikaga ning antud kontinendi probleemidega üha rohkem, mistõttu on arusaadav, et tähelepanu Aafrika vastu suurenes.

Samas tuli intervjuudest välja, et soov Välisministeeriumis tegeleda Aafrika teemadega tekkis juba enne Julgeolekunõukokku kandideerimist. Seda eelkõige seetõttu, et oli tekkinud kõrgendatud huvi Aafrika mandrilt, kust uuriti Eesti riigi e-valitsemise ja digipöörde kogemuste vastu. Samamoodi pöörduti Välisministeeriumi poole üha enam ka erasektorist ning seda eelkõige küsimusega, ega Eestil pole Aafrika mandril prioriteetseid riike, kellega koostööd tehakse. Sellest tulenevalt sooviti luu Aafrikat käsitlev dokument, mille tulemusena sai Eesti Aafrika strateegia alguspunktiks 2018. aasta, mil leiti, et oleks vaja luua kompaktne strateegiline dokument, millest Aafrikat ning sellega seonduvaid teemasid põhjalikult käsitletakse (Intervjuu 1).

Sellest tulenevalt võib öelda, et põhjuseks, miks Eesti üldse oma vaated Aafrika poole suunas seisnesid selles, et Eesti ettevõtted soovisid saada paremat arusaama Aafrikast ning selle võimalustest, mis näitas omakorda ära selle, et riik tegutses vastavalt oma kodanike ja ettevõtete soovidele.

2019. aastal, strateegia loomise algushetkedele, otsustati Välisministeeriumis varakult, et loodava strateegia puhul ei ole tegemist kindlale valdkonnale spetsialiseeruva dokumendiga, vaid on kõiki erinevaid välispoliitilisi valdkondi hõlmav strateegiadokument, mis käsitleb endas erinevaid valdkondi. Alustades Välis- ja julgeolekupoliitikast, lõpetades majanduse, arengukoostöö, humanitaarabi ja diasporaa teemadeni välja (Intervjuu 1). Sarnast lähenemist näeme ka Euroopa Liidu strateegia puhul, kus on hõlmatud väga erinevaid valdkondi. Samas nagu tuli eelnevalt välja, siis Euroopa Liidu strateegiast on Eesti strateegia vähem laialivalguv ning rohkem detailidesse minev.

Samas ei olnud tegemist lihtsa otsusega, et kas ja kuidas ning millele strateegia puhul keskenduda soovitakse. Nimelt tuli intervjuude käigus välja, et ministeeriumis polnud päris ühist arusaama sellest, et millele ja kuidas täpsemalt keskenduda. Mistõttu tekkisid erimeelsused prioriteetriikide ritta seadmisega, kui ka sellega, et kas luua konkreetne või üldsõnaline strateegia (Intervjuu 1&3). Samas kõlas erinevates intervjuudest läbi ka see, et tegemist on väga raske küsimusega, mistõttu ei ole antud küsimusele ühest vastust ka praegu. Kuna strateegia kirjutamise eest vastutas arengukoostöö osakond, siis on Eesti Aafrika Regioonistrateegias märgata vähest fookuse liikumist arengukoostööle poolele. Mis omakorda on intervjueeritavate jaoks teema, millele puhul ei suudeta konsensuslikku vastust leida.

Lisaks pingetele prioriteetriikide ritta panemisele, millest räägitakse hiljem ja strateegia fookuse määramisele oli problemaatiline ning tekitas lisapingeid ka strateegia kirjutamise ajal alanud Covid-19 pandeemia, mille tõttu ei olnud võimalik küllastada ka potentsiaalseid partnerriike (Intervjuu 1&2). Sellest tulenevalt tuli „*shortlistis“* olevaid riike visiteerida ja monitoorida kaugtöö vormis, mis ei ole antud strateegia dokumendi koostamise vaatenurgast just kõige parem võimalus (Intervjuu 1). Samas kui vaadata ja analüüsida erinevate intervjueeritavate ütlemisi, siis oli ennist mainitud prioriteetriikide ritta seadmine üks väheseid probleeme, mis antud regioonistrateegia loomise ajal tekkis.

See, et ministeeriumis tekkis probleeme on sellise mastaabiga dokumendi puhul täiesti arusaadav ning tegelikult on huvitav fakt, et tegemist oli ainukese erimeelsusega, mis ministeeriumis läbi käis. Samas on üllatavam aga fakt, et COVID-19 pandeemia alguse tõttu ei saadud külastada potentsiaalseid partnerriike, mistõttu tulid riike visiteerida ja monitoorida kaugtöö vormis. Kuigi ei ole tõendeid, et antud moodus võis muuta partnerriikide valimise tulemust, tekitab antud riikide valimise kord skepsist, seda eelkõige, et ilma riike külastamata ning vaid läbi kaugtöö on võimalik moonutada andmeid, mistõttu võisid valitud ennast läbi kaugtöö paremaks maalida, kui nad seda olid.

Lisaks eelmainitud lahkhelidele tuli intervjuudest välja, et avalikuse ees olev „Eesti Aafrika Regioonistrateegia 2020-2030 – Põhijäreldused“ puhul ei ole tegemist lõpliku versiooniga ning sellest tulenevalt on olemas ka versioon, mis on avalikuse eest peidetud Asutusesiseseks Kasutuseks märkega, mistõttu ei ole võimalik täielikku strateegiat näha ja kommenteerida (Intervjuu 1,3,5&9).

Liikudes edasi Eesti Aafrika strateegia kirjutamise protsessi uurimisega tuli poolstruktureeritud intervjuudest välja, et ajal mil Eesti Vabariik oma Aafrika strateegiat kirjutas oli riigil, kes esmakordselt Aafrika strateegiat lõi abiks ka see, et samal ajal oli oma uut Aafrika strateegiat loomas ka Euroopa Liit ning Aafrika Liit oma 2063 agendaga. Selle tulemusena tuli intervjuudest välja, et ka Eesti ametnikud uurisid aktiivselt, mida Euroopa Liidu ning Aafrika Liidu dokumendid endast kujutavad (Intervjuu 1,3&4). Lisaks antud dokumentidele olid Eesti Aafrika Regioonistrateegia aluseks ka muud haakuvad dokumendid, mis aitasid panna aluse Eesti poolt loodavale dokumendile.

Üheks dokumendiks, mis Eesti Aafrika Regioonistrateegia loomisel aluseks võeti oli partnerluslepe *European Center for Development Policy Managementiga* (edaspidi ECDPM), kellel paluti viia läbi omapoolne uuring ning anda soovitused, mis oleksid Eestile strateegia loomisel abiks (Intervjuu 1). Selline samm näitas, et Eesti soovis lisaks kohalikule spetsialiteedile saada ülevaadet ka muudest allikatest, mistõttu partnerlusleppe tulemusel kirjutatud dokumendil on Eesti Aafrika strateegia loomisel suur roll.

Järgnevalt analüüsitakse ECDPM-i arutelupaberit number 266 (*„Africa and EU-Africa partnership insights: INPUT FOR ESTONIA'S NEW AFRICA STRATEGY“)*, mille esimese asjana tuleb välja, et kohe alguses fokuseeriti oma uuringud nelja Eesti jaoks huvi pakkuvasse

sektorisse, milleks olid: agrotööstus, metsandustööstus, IKT (Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia) ning taastuvenergia sektor. Analüüsides dokumenti, tuli välja, et sisendi saamise hetkel ECDPM-ilt opereerisid Aafrika riikides vaid mõned üksikud Euroopa Liidu liikmesriigid, kellest vaid mõned olid loonud oma Aafrika teemalise strateegia (ECDPM, 2020: 17). Selline samm näitab, et strateegia loomise hetkel oli Eesti üks esimesi Euroopa Liidu liikmesriike, kes oli aktiivselt huvitatud riigina Aafrika turule sisenemisest.

Selline ECDPM-i fokuseerimine näitab, et konsultatsioonifirma teadis millistesse sektoritesse peaks Eesti oma spetsialiteedi suunama. Samamoodi on huvitav fakt ka see, et vaid mõned üksikud riigid olid asunud tegelema Aafrikaga, mis näitab, et Eesti oli oma Aafrika strateegia kirjutamisega üks teerajajatest.

Analüüsides edasi ECDPMi dokumenti, tuli välja, et ECDPM soovitas Eestil minna oma strateegia loomisel kaugemale, kui seda oli teinud Euroopa Liit oma lähenemisel Aafrikaga. Näiteks soovitas ECDPM luua Eestil strateegia, mis ei põhine ainult arengukoostööl, vaid pigem luua suhted tasakaalustatud partnerlusel (ECDPM, 2020: 18). Sama seisukoht tuli välja ka intervjuudest, kust arvati, et samaaegselt ei ole võimalik rääkida arengukoostööst ja partnerlusest ning seda seetõttu, et tegemist ei ole võrdsetel alustel olevate olukordadega.

Tuginedes enne öeldule ja intervjuudest välja tulnud informatsioonile, võib öelda, et ECPDM-i soovitus minna strateegiaga kaugemale, kui seda on teinud Euroopa Liit ning mitte põhineda arengukoostööle, vaid hoopis partnerlusele annab aimu, et kust võis tulla esmane idee tasakaalustatud partnerluse jaoks.

Lisaks eelmainitule, soovitati ECDPM-i poolt kaaluda luua institutsionaalne struktuur, mis aitaks hõlbustada lähenemist Aafrikale. Selle näiteks toodi Saksamaa ja Iirimaa, kes olid loonud eraldi asutused, mis aitavad ministeeriumitel antud teemaga paremini tegeleda (ECDPM, 2020: 18). Eesti poolt on loodud 2021. aastal selliseks asutuseks Eesti Rahvusvahelise Arengukoostöö Keskus (edaspidi EstDev), kelle eesmärgiks on viia ellu Vabariigi Valitsuse arengukoostöö eesmärke (EstDev, 2024). Seetõttu võime öelda, et Eesti võttis ECDPM-i soovitustest üle eesmärgi luua institutsionaalne struktuur, läbi mille on riigil võimalus oma arengukoostöö alaseid poliitikaid ellu viia. Lisaks aitab Eesti huvisid edasi viia ka EASi ja KredExi ühendasutus, kellel on Keenia pealinnas Nairobis ekspordiesindus, mis peaks aitama Eestlastel Aafrikas paremini

hakkama saada. Kokkuvõttes tõi ECDPM tinglikult välja riigid, kelle võiks Eesti oma partnerriikide hulka võtta.

Väljatoodud riikideks olid:

Riik	*European Center for Development Policy Managementi* ülevaade soovitamsiest
Uganda	Ida-Aafrika vähem arenenud riike, kus on tegutsenud mõned Eesti ettevõtted ning Mittetulundusühingud. Riik on atraktiivne kuna riigis on käsil mitmed IKT ja e-juhtimise reformid ja algatused.
Etioopia	Ida-Aafrika vähem arenenud riike, mis on läbimas ulatuslikke reforme ja tegemas muljetavaldavat ümberkujundamist. Riigis asub Aafrika Liidu peakorter, kellega Eesti allkirjastas 2017. aastal Aafrika Liidu ja Eesti ühise arusaamise memorandumi.
Keenia	Ida-Aafrika keskmise sissetulekuga riik, kus tegutsevad nii Eesti vabaühendused, erasektor kui ka Eesti aukonsul. Tegemist on riigiga, mis võib olla piirkondlik e-valitsemise liider ja olla eeskujuks teistele piirkonna riikidele.
Egiptus	Põhja-Aafrika keskmise sissetulekuga riik, kus Asub Eesti (ainus) Suursaatkond. Sarnaselt Keeniaga suur e-valitsemise potentsiaal.
Ghana	Lääne-Aafrikas paiknev keskmise sissetulekuga riik, kus toimetab nii Eesti erasektor kui ka kolmas sektor.

Tabel 1: Autori arusaam ECDPM-i soovitatavatest riikidest, keda Eesti võiks partnerriikidena kaaluda ECDPM, 2020: 22-23).

ECDPM-i poolt avaldatud analüüs aitas avardada pilti, kellega Eesti võiks potentsiaalselt koostööd tegema hakata. Tuleb tõdeda, et lisaks ECDPM-i mõjutustele Eesti strateegia koostamisel oli suur mõju strateegia koostamisel ka Euroopa Liidu ja Aafrika Liidu dokumentidel. Intervjuudest koorus välja, et Eesti Aafrika strateegia baseerub suuresti tol hetkel olemas olnud strateegiatel ning sellest tulenevalt olid ka Eesti põhisõnumid antud dokumentidele sarnased. Samas rõhutatakse Eesti strateegias ka Eesti enda lisandväärtusele, milleks on digi ja rohepööre.

Selle kõige tulemusena võib öelda, et Eesti Vabariigil on omad teemad, millega Eesti Aafrikas tegeleb ning need haakuvad laiemalt ka Aafrika Liidu laiema strateegiaga (Intervjuu 1).

Samamoodi olles Euroopa Liidu liikmesriik, siis jälgiti dokumenti, mida Euroopa Liit koostas ning kuigi Eesti sai oma strateegiadokumendi valmis enne Euroopa Liitu, siis vaadati aktiivselt ka Euroopa Liidu loodavat strateegiat. Seda eelkõige seetõttu, et meie sõnumid oleksid ühtsed ning ei erineks suuresti teineteisest, mistõttu on antud dokumendid üksteisega ka harmoonias (Intervjuu 1).

Võttes kokku Eesti Aafrika Regioonistrateegia loomise ning mõjutused teistest strateegiatest tuleb tõdeda, et strateegiate puhul kõlab Eesti Aafrika strateegiast läbi rohkem Euroopa Liidu mõjutusi kui vastupidist. Intervjuudest tuli välja, et Eesti strateegia koostajad vaatasid ja tutvusid ka loodava Euroopa Liidu strateegiaga, mistõttu on loomulik, et teemade ring on sarnane. Suureks mõjutajaks Eesti Aafrika strateegia puhul on ka ECDPM-i dokument, kust antakse Eestile soovitusi, mida tegelikult osaliselt võetakse arvesse prioriteetriikide valimisel. Kui vaadata, kas Eestil oli mingit mõjuvõimu Euroopa Liidu Aafrika strateegia loomisel, siis otseselt seda ei olnud, kuid kaudselt võib öelda, et Eestil on oma poliitikatega mingi mõjuvõim olnud. Olgu selleks digiteemade olulisuse mainimine strateegias või ka see, et Eesti oli üks esimesi riike, kes lõi strateegia võttes arvesse võrdset suhtlemist riikide vahel. Lisaks tuli intervjuudest välja ka põhjus, miks hakkas Eesti Aafrika riikidega aktiivselt suhtlema, hoolimata varajasemast minimaalsest suhtlemisest.

4.2.1 Probleemkohad Aafrika strateegiaga seonduvalt

Analüüsidest Eesti strateegiat 2024 aasta seisuga, kõlas intervjuudest läbi, et arvatavasti vajaks strateegiadokument ajakohastamist ning seda seoses asjaoluga, et geopoliitiline olukord maailmas on kardinaalselt muutunud. Intervjuudele tuginedes tuli välja, et strateegia pole päris täiuslik ning sellel esineb mitmeid probleeme aga kuna tegemist on Eesti esimese Aafrikat käsitleva strateegiaga, siis on mõningad puudujäägid ka arusaadavad. Üheks puudujäägiks, mis intervjuudest läbi kõlas on see, et pole täiesti ühtset arusaama, kas strateegia peaks olema spetsialiseerunud riikidele või mitte. Näiteks tuli ühe intervjueeritava puhul välja, et lihtsam ja mõnes mõttes ka kindlam oleks olnud teha strateegia, kus poleks olnud sihtriike ning läbi mille jäänuks ära olukord, et kus riigid uurivad, et miks teine või kolmas riik on parem kui nemad (Intervjuu 3). Sarnast käsitlust soovitati ka teiste intervjueeritava poolt, kes sõnas, et kindlatele

riikidele spetsialiseerumine on kahe otsaga asi, mis ei pruugi olla kõige parem lahendus (Intervjuu 6 & 9).

Antud spetsialiseerumise osa tekitas intervjueeritavate arvates ka organisatsioonis endas väikest ebakõla, mistõttu intervjueeritavad leiavad, et antud strateegial võiksid olla erinevad fookuskohad. Selle näiteks toodi välja, et kuna strateegia kaldub arengukoostöö poole, siis muutub partnerluse osa meie poole kaldu, kuna ei ole võimalik rääkida samal ajal partnerlusest kui ka arengukoostööst. Seda seetõttu, et me ei oleks siis ju oma partneritega samal tasemel. Samas tuli intervjuust välja, kuigi Eesti on oma partneritega suhtlemisel võrdväärse suhtlemise printsiibil, siis strateegia koostamise hetkel see maailmas nii tavaline polnud (Intervjuu 1).

Vaadates strateegia kirjutamise ajal toimunud sündmusi, siis võib strateegia üheks miinuseks tuua ka enne mainitud probleeme. Näiteks probleemid, mis algasid COVID-19 kriisiga, mille tõttu ei olnud võimalik külastada riike, kes olid sõelale veel jäänud (Intervjuu 1). Mistõttu leiti, et tegemist oli vägagi raske olukorraga mis tegi partnerriikide otsustamise veelgi raskemaks.

Lisaks kui rääkida antud strateegiast ja selle valukohtadest praegusel hetkel, siis tuli intervjuudest välja, Eesti strateegia vajaks ajakohastamist ka seetõttu, et strateegias on juttu Malist. Kuna Julgeolekualane koostöö Malis on lõppenud, siis seetõttu vajaks antud strateegia ka uuendamist (Intervjuu 1). Seda leidis ka teine intervjueeritav, kes sõnas, et kuna terrorismivastane olukord on maailmas muutunud, siis peaks Eesti antud teema kohta õppima. Lisaks mainiti ära, et tuleks vaadata ja analüüsida, et miks sündmused Sahelis ei andnud seda tulemust, mida me soovisime (Intervjuu 3). Samas tõdeti, et kuigi antud operatsioon ei andnud seda tulemust, mida oodati, siis oli Eesti välispoliitika jaoks väga olulise poliitilise otsusega, mis oli nii tol hetkel kui ka praegusel hetkel meile välispoliitiliselt väga kasulik otsus.

Kuigi Malis toimunut võib lugeda Eesti välispoliitika jaoks väga oluliseks tegevuseks on üheks suureks probleemiks Aafrikas praegusel hetkel tekkinud ka Venemaa, kellel on Aafrikas nii mõnigi liitlane. Ning Ukrainas toimuva sõjategevuse puhul kerkib järjest enam ka esile see, et millised riigid on Venesõbralikud. Intervjuust 4 tuli välja, et Namiibia on üks selline küsimärk ning samamoodi Uganda puhul võime näha vähest venemeelsust (Intervjuu 4). Sellest tulenevalt peaksimegi vaatama, et kas Eesti peaks toetama näiteks Uganda valitsust (Intervjuu 4). Samas tunnistas intervjueeritav, et arvatavasti on riikide valikul praegusel hetkel keeruline ka

Välisministeeriumil, kuna riigid valiti enne täiemahulise sõja algust Ukrainas. Lisaks tuli välja, et väga häid alternatiive riikidele, keda toetada pole (Intervjuu 4).

Lisaks Venemeelsusele võib tekkida küsimus, et kuidas riikidega suhelda. Selle näiteks toodi intervjuust välja Uganda, kelle puhul on suhtlemine keeruline. Seda just demokraatiaga seonduvalt. Intervjuust tuli välja, et võiks diferentseerida abipakette, mida me riikidele pakume ning mitte pakkuda sarnaseid abipakette kõikidele riikidele. Kuigi Uganda on meie arengukoostöö riik, kellel puhul me toetame aastaid digioskuste poolt, siis on küsitav, kas me peaksime toetama Uganda valitsust samamoodi, mis tekitab omakorda uusi küsimusi (Intervjuu 4). Samas tõdeti, et demokraatiaga on probleeme pea kogu mandril, mistõttu on tegemist raske valikuga. Sellest tulenevalt tuli intervjuust 4 välja mõte, nimelt:

> *„Hästi palju kriitikat tehakse kas me peaksime tegema arengukoostööd riikides, või e-riigi suunalisi tegevusi riikides, kus ei ole kõige demokraatlikum riigikord, mis Aafrikas ongi keeruline /../ ning Aafrikas läheb selle kriteeriumiga raskeks“ (intervjuu 4).*

Lisaks venemeelsusele ja riikidele, kes ei pruugi meiega sarnaselt mõelda on üheks probleemiks olude mitte tundmine Aafrikas. Näiteks tuli intervjuudest välja, et Eesti üheks väljakutseks Aafrikas on esinduse puudumine Aafrika mandril. On vaid üks kohapeal olev saadik Kairos ning Tallinnas resideeruv suursaadik. Kuna Aafrika riigid soovivad, et me oleks kohal, siis mõjutab saatkondade vähesus ka meie suhteid nende riikidega (Intervjuu 3). Samas saavad riigid ka aru sellest, et eestlasi on vähe ning sellega seonduvalt ei suuda me igale poole jõuda (Intervjuu 3).

Lisaks sellele, et Eestil on esindatusega Aafrika mandril lood kehvasti, siis on probleemiks ka asjaajamise kultuur Aafrikas, mis erineb nii Araabiamaades kui ka Sahara taguses Aafrikas. Ning selle näiteks toodi välja:

> *„Seal maailmanurgas pädeb see, et kõik suhted on isiklikud ja tihti isikliku meeldivuse tasandinil /.../ selline eestilik asjaajamine, kus ma kirjutan meile ja täidan internetis mingisuguseid ankeete ja siis ootan sellele vastuseid ja siis maksan netis ära ja siis tuleb kõik koju, sedasi siin asju ei aeta /.../ siin on, et mida iganes on vaja teha ja kõik tuleb ikkagi käia isiklikult üle ja palju kohal käia“* (intervjuu 3).

Sarnase vastuse andsid ka teised intervjueeritavad, kes sõnasid, et Eesti esindatuse puudumine Aafrikas mõjutab palju. Samas tuli intervjuude puhul välja ka see, et on omaette küsimus, et kas

esindatuse puhul peab olema just saatkond või võib olla tegemist mingisuguse muu esindatusega (intervjuu 4).

Lisaks on Aafrikas erinev ka asjaajamise kultuur, mis tuleb esile tänu kultuuride erinevusele. Kultuuride erinevus Aafrika ja Euroopa vahel on väga suur ning kohapeal olles tuleb olla rohkem diplomaatiline, kui seda tehakse teises piirkondades tegutsedes. Selle näiteks toodi välja:

> *„Aafrikas põhinevad väga paljud asjad, kui mitte kõik isegi, siis väga tihedalt inimsuhetel /.../ Eesti on selles mõttes vaadates meid, siis oleme heas paadis /.../ Eesti ajalugu on mõneski kohas sarnane erinevate Aafrika riikide ajalooga ja meil ei ole sellist suure enesekasu püüdliku riigi kuulsust„* (intervjuu 6).

See kõik näitab, et Aafrika puhul on suhete üheks alustalaks inimeste enda suhted ja selleks, et inimestel saaks olla head omavahelised suhted, on vaja, et Eestil oleks esindatus Aafrika mandril olemas.

Intervjuude käigus uuriti, kuidas Eesti saatkondade ja esindatuse vähesuse mõjutab meie suhteid Aafrikaga. Intervjuudest tuli välja, et EL liikmesriikide esindatuse poolest Aafrikas (Saatkonnad, kaasakrediteerinug ning aukonsulid) on Eesti Euroopa Liidus tagantpoolt viimaste hulgas (intervjuu 5). See samm toob välja tõsiasja, mis näitab, et Aafrika pole Eesti jaoks prioriteet. Samas tuli intervjuust välja ka põhjendus, mis tõi välja, et arusaadavatel põhjustel on Eesti ressursid suunatud mujale ning hetkeseisuga ei ole võimalik rääkida sellest, et oleks aktiivses päevakorras mõne saatkonna avamine Aafrikas (Intervjuu 5). Lisaks tõi intervjueeritav välja, et kui praeguses olukorras, peale uudiseid sulgeda peakonsulaadid New Yorgis ja San Franciscos, tuleks mõni poliitik, ametnik või Vabariigi Valitsus välja ideega avada saatkond Aafrikas, siis tekiks sellest arvatavasti suurem skandaal, mida praegusel hetkel vaja ei ole (Intervjuu 5).

Samas oli esinduste puudumise küsimus ka üks selliseid küsimusi, mille puhul intervjueeritavatel ühist seisukohta polnud. Näiteks leiti ka, et Eesti sugusel väikeriigil ei ole mõtet omada Aafrikas paljusid saatkondi ning pigem oleks vaja vähemalt ühte esindatust Sahara tagusesse Aafrikasse, mille näiteks toodi välja Keenia, kuhu plaaniti rajada saatkond (Intervjuu 5). Kuna Aafrika on manner, kus on vaja olla koguaeg kohal (Intervjuu 1,3&6), siis oli Keenia saatkonna mitteavamine suur tagasilöök. Kui uuriti, et kui saatkondade puudumine mõjutas Eesti suhtlemist Aafrika riikidega, siis toodi Intervjuurest välja, et EstDevi ning EISA kontorite avamine Aafrikas

on olnud üheks võimaluseks, kuidas Aafrika mandriga paremat kontakti hoida (Intervjuu 4). Näiteks on üheks võimaluseks, kuidas Eesti ettevõtteid saadakse aidata ilma saatkonnata on EASi ja KredeEXi ühendasutuse, kellel on Aafrikas esindaja. Lisaks EASi ja KredeEXi ühendasutuse on ka EstDevil kontor Keenias, läbi mille on võimalik Eesti inimestel Aafrika kohta informatsiooni saada (Intervjuu 1). Mistõttu võib öelda, et raskustest olenemata on Eesti suutnud oma eesmärke ellu viia ning oma ettevõtteid toetada läbi erinevate võimaluste

Lisaks kohalolu puudumisele Aafrikas tuli välja, et väga palju mõjutab meie suhtlemist Aafrika teemade puhul ka see, et Eestil pole inimesi Aafrikas ega samas pole meil inimesi ka Euroopa Liidus. Kuna Euroopa Liidu poliitikad mõjutavad suuresti Eesti poliitikat tuli intervjuudest välja, et inimeste hulk Brüsselis, kes suudavad mõjutada poliitikat on liiga väike. Ning kuigi Eestil on Euroopas võrdne hääl teistega, siis riigid, kellel on Brüsselis rohkem inimesi on võimalik saavutada rohkem. Seda seetõttu, et lobistamisel on väga tähtis roll ning paljud otsused tehakse ära koridorides või kokteiliklaaside taga ning Eestil ei ole võimekust inimesi igale poole saata (Intervjuu 6).

Lisaks kuigi Eesti ei suuda rahuldada Aafrika riikide investeeringuid, on üheks võimaluseks, mida Eesti saab Aafrika riikidele pakkuda antud riikidele koostöö võimalust ning teha kahepoolset koostööd. Sellest tulenevalt on ka Eesti üheks eesmärgiks Aafrika puhul hoida erinevate riikidega head kontakti ning võimalusel viia suhtlus riikidega uuele tasemele (Intervjuu 5). Seda ka aktiivselt tehti ning see tuli välja ka intervjuudes, millest tuli välja, et Eesti eesmärk oli avada saatkond Nairobis, mille avamisest aga loobuti (Intervjuu 1).

Võttes kokku Eesti Aafrika seonduvad probleemid tuli intervjuudest välja, et Eestil on oma väiksuse tõttu mitmeid probleeme, mida Aafrikaga suhtlemise puhul arvesse võtta tuleks. On kõigile arusaadav ja mõistetav, et Eesti on väikene riik ning igale ametile pole mõtet ega vajadust inimesti suunata, kuid tuleks arvestada ka potentsiaaliga, mida Aafrika meile tulevikus pakkuda võib. Kuigi Aafrikaga suhtlemise puhul on oluline roll suhtlusel, tuleb võtta arvesse ka seda, et lisaks saatkondadele on olemas ka muid võimalusi, kuidas Eesti esindatust Aafrikas paremini näidata saab.

4.3 Eesti Aafrika strateegia eesmärgid ja tegevused Aafrikas ning Eesti prioriteetriigid

Järgnevas alapeatükis tehakse ülevaade Eesti Aafrika strateegia eesmärkidest ning tegevustest ja sellest, millega Eesti Aafrikas tegeleb ning millised on Eestile olulised prioriteetriigid. Kõike seda analüüsitakse vastavalt Eesti Aafrika strateegiale ja kõrvutatakse intervjuudest välja tulnud informatsiooniga.

Eesti Aafrika strateegia toob välja prioriteetriigid, kuhu Eesti Vabariik oma prioriteete Aafrikas suunab. Strateegia toob välja, et strateegia loomise ajal tuli välja regionaalse lähenemise vajadus, mille järgi on Eesti juba tuginenud alates 2010. aastast, mil avati Põhja-Aafrikas Eesti esimene saatkond Kairos. Loodud strateegia tulemusena sooviti laieneda ka teistesse Aafrika regioonidesse. Selle tulemusena tekkisid Eesti jaoks ka partnerriigid, kellele Eesti algselt keskenduda plaanis (Välisministeerium, 2020B) . Samas ei ole tegemist lõpliku nimekirjaga kuna asjaajamisi on Eestil enamuse Aafrika riikidest, samas on tähelepanu koondunud viiele riigile (Intervjuu 5). Antud riikideks oli Keenia Ida- Aafrikas, Namiibia Lõuna-Aafrikas, julgeoleku poliitika eesmärkidel Mali. Lisaks veel Botswana ning Uganda (Välisministeerium, 2020B).

Eesti Aafrika strateegiast tuleb välja, et strateegia koostamisel on saadud aru, et meie potentsiaalsetele partneritele peaks lähenema regionaalse lähenemise vajadusega, mida asuti esmakordselt tegema juba 2010. aastal, mil Põhja-Aafrikat hakkas katma seal avatud saatkond Kairos (Välisministeerium, 2020B).

Samas tuleb suhete korraldamise puhul tuleb saada aru, et Eesti Välisministeeriumis on Aafrika manner jagatud kolme eraldiseisva üksuse vahel, kelleks on: äridiplomaatia osakond, kes tegelevad ettevõtete huvide peegeldamisega ning on arengukoostöö osakond, kes tegelevad arengukoostöö projektidega. Kolmandaks ja viimaseks üksuseks, läbi mille Aafrikaga suheldakse kahepoolselt on poliitikaosakond, kus tegeletakse poliitikaküsimustega (Intervjuu 5). Nendest kolmest üksusest osalesid nii arengukoostöö osakond kui ka poliitikaosakond Eesti Aafrika Regioonistrateegia loomisel (Intervjuu 1).

Eesti prioriteetriigid on valitud eesmärgiga aidata Eesti ettevõtteid Aafrikas, mis tuli Intervjuudest läbivalt ka välja. Nimelt on Eesti riigi peamine eesmärk Aafrikas toetada oma ettevõtteid ning sellele viitas ka hästi üks intervjueeritavatest:

> *„Meie Aafrika suhete aluseks täna on eelkõige meie enda ettevõtjate huvi ja me suuresti olemegi oma asjaajamist sättinud, et need huvid, mis tulevad siis kas avalikust sektorist*

või siis arenguabiga tegelevast poolest /.../ me sätime põhilise osa oma sammudest vastavalt nende huvidele" (Intervjuu 5).

Antud lause näitab ära peamise eesmärgi, millele Eesti riik Aafrikas tugineb. Üheks võimaluseks kuidas ettevõtjaid toetada on võimalik, on teha seda läbi saadikute. Eesti ettevõtjaid aitavad toetada meie inimesed nii Tallinnas kui ka Saatkonnas Kairos. Üheks saadikuks, kelle eesmärk on aidata Eesti ettevõtjatel Aafrika turul toime tulla on Eesti suursaadik ning erivolitustega diplomaatiline esindaja, kelle üks funktsioonidest on laiema huvi korral koondada kokku vastava sektorite inimesi ning antud ettevõtjate huvist lähtuvalt edasi toimetada (Intervjuu 5).

Eesti prioriteetriike vaadates tuleb arvesse võtta ka meie eesmärke, mistõttu kirjeldatakse järgnevalt peamisi Eesti eesmärke Aafrikas. Eesti eesmärgid Aafrikas on suuresti välja toodud strateegiadokumendis, mille alusel on Eesti eesmärgid ja tegevused Aafrikas jagatud nelja suurde kategooriasse. Järgnevalt tuuakse välja autori arvates strateegias olevad olulisemad eesmärgid ning tegevused:

- Välis- ja julgeolekupoliitika

Eesmärgid	Tegevused
Suurendada julgeolekut ja stabiilsust Aafrikas ning vähendada ebaseadusliku rännet.	Osaleda sõjalistes operatsioonides Saheli piirkonnas ja suurendada osalust tsiviilmissioonides Aafrikas ning kavandada ühistegevusi meie jaoks oluliste partneritega.
Eestile strateegiliselt oluliste partneritega on liitlassuhted paranenud.	Algatada poliitilisi konsultatsioone ja korraldada kõrgetasemelisi visiite.
Eesti kui rahvusvahelise julgeoleku ja õiguse eest seisva riigi kuvand on tugevnenud ning Eesti kaalukus rahvusvahelisel areenil on suurenenud.	Teha koostööd 2020-2021 aastal ÜRO Julgeolekunõukogus ja koguda toetust Eesti kandidatuurile ÜRO inimõiguste Nõukogusse perioodiks 2026-2028.
Aktiivne poliitiline dialoog on tihendanud Eesti suhteid erinevate riikidega.	Aidata kaasa ebaseadusliku rände algpõhjuste leevandamisse rände lähte- ja transiitriikides. Osaleda nii tsiviil- ja sõjalistel missioonidel.
Julgeolek ja stabiilsus küberruumis on	Osaleda Saheli koalitsiooni tegevuses.

suurenenud	

Tabel 3: Eesti Välis- ja julgeolekupoliitika eesmärkidest ja tegevustest Aafrikas, koostatud autori poolt lähtudes Eesti Aafrika strateegiast (Välisministeerium, 2020B).

Tabeli nr 3 puhul on näha, et Eesti eesmärgiks Aafrika mandril oli algselt see, et suurendada meie julgeolekut ning stabiilsust Aafrikas. Seda sooviti teha läbi sõjaliste operatsioonide Saheli piirkonnas. Kuna aga Hunta võimule tuleku tõttu tuli Eesti Malist välja, siis antud prioriteetriik ka vaibus (Intervjuu 3). Samas tuli intervjuudest välja, et prioriteetriigid ei pea tähendama seda, et Eesti riik peaks tegelema vaid nende riikidega ning suunama oma prioriteete sinna (Intervjuu 5).

> *„Prioriteet riigid ei tähenda seda, et me suuname kõik ainult sinna, vastupidi need riigid on olulised eelkõige just nendesamade äri, diplomaatide ning arengukoostöö inimeste jaoks, sest nende projektid on reeglina pikaajalised“* (intervjuu 5).

Samas on lisaks välis-ja julgeolekupoliitikale ka muid olulisi teemasid, millega Eesti oma strateegias arvestas. Näiteks nagu intervjuudest välja tuli on Eesti eesmärk Aafrikas aidata oma ettevõtjaid ning sellest tulenevalt oli strateegia eesmärkide ja tulemuste osas ka majandussuhted ja äridiplomaatia.

Lisaks kui vaadata Eesti eesmärke ja tegevusi Aafrikas, siis on näha, et Eesti eesmärgiks on tõsta ka Eesti kuvandit ning mõjutada Eesti kaalukust rahvusvahelisel areenil. Kui vaadata neid antud eesmärke võime näha, et Eesti soov Aafrikas välispoliitiliselt tegutsedes on tekitada Aafrika riikidele meist positiivne kuvand, mida oleks võimalik vajadusel enda kasuks ära kasutada. Samas on maailmaareenil aktiivne olemine väikeriigi jaoks oluline. Seda eelkõige võttes arvesse praegust geopoliitilist olukorda ning Eesti ajalugu 1930ndatel. Vaadates Eesti eesmärki, kus kirjutatakse, et Eesti soovib tihendada poliitilist dialoogi erinevate riikidega, siis on tegemist Eesti mõistes väga olulise sammuga. Seda seetõttu, et kui kunagi peaks geopoliitiliselt juhtuma olukord, et Eestit võidakse okupeerida ei teki enam olukorda, kus seda saaks teha vaikselt. Seetõttu on kaks eelnevat eesmärki välispoliitiliselt olulised.

- Majandussuhted ja äridiplomaatia

Eesmärgid	Tegevused
Majandus-ja kaubandussuhted Aafrika riikide ja Eesti vahel on tugevnenud	Aidata Eesti ettevõtetel leida kohalikke äripartnereid ja kontakte ning „avada uksi“ ekspordialaseks koostööks.
Ettevõtluskeskkond Aafrikas on paranenud, Eesti ettevõtetel on välisturule sisenemine lihtsam ning Eesti eksport Aafrika suunal on kasvanud.	Lähtudes ettevõtete soovidest sõlmitakse vajaduspõhiselt Aafrika riikidega topelt maksustamise vältimise ja teisi lepinguid ning vastastikuse mõistmise memorandumeid.
Eesti kogemuse jagamise tõttu ülemineku- ja e-valitsemise vallas on Aafrika riikide rahvusvaheline konkurentsivõime suurenenud	Rakendada rohkem ja tõhusamalt olemasolevaid aukonsuleid majandusdiplomaatia eesmärgil ning jätkata autokonsulite võrgustiku laiendamist.
Koostöö Erinevate sektorite vahel on tugevnenud ning antud mudelit on tutvustatud ka Aafrika partneritele	Korraldada regulaarseid visiite, eelistusega korra kvartalis.
Eesti väärtuspakkumine Aafrikas on ühtne ning lisaks e-riigi ja IT teemadele on Eesti kompetentsis tutvustatud ka energeetika, hariduse ja tervishoiu valdkondades.	Võtta osa sihtriikides toimuvatest ärikonverentsidest ja üritustest. Kaasata senisest enam Aafrika esindajaid Eestis toimuvatele konverentsidele üritustele ja õppekonverentsidele.

Tabel 4: Eesti Majandussuhetest ja äridiplomaatia eesmärkidest Aafrikas, koostatud autori poolt lähtudes Eesti Aafrika strateegiast (Välisministeerium, 2020B).

Eesti üheks eesmärgiks on tutvustada Eestit erinevates valdkondades, eriti e-riigi ja IT teemadel. Intervjuudest tuli välja et antud eesmärki on täidetud ning Aafrikas tegutseb lisaks IKT sektori ettevõtetele ka koos haridusministeeriumi abiga Opik, kes on tutvustanud pilootprojektiga ekooli süsteemi (Intervjuu 7). Lisaks eelmainitule tuli intervjuudest välja, et IKT sektoril on Aafrikas suur soov läbi lüüa ning seda üritab kuskil kümmekond ettevõtet, kes viivad reaalselt oma projekte ellu.

Antud ettevõteteks on nii Nortal, kes on viinud ellu suuremaid maksukogumissüsteeme kui ka Cybernetica, kes on Aafrikas läbi viimas andmevahetuse teemalisi projekte (Intervjuu 7). Lisaks IKT sektorile ning haridusele on Aafrikas ka Eestist pärit firmad nagu sõidujagamisteenust pakkuv Bolt kui ka metsa tootmistehnoloogiaid pakkuv Timbeter (Intervjuu 6). Antud ettevõtete erinevus näitab, et Eesti ettevõtted Aafrika suunal on erinevatest sektoritest ning intervjuudest tuli välja, et Aafrikasse sisenevate Eesti ettevõtete arv on kasvanud ning eriti jõudsalt on Eesti ettevõtete Aafrikasse sisenemine toimunud viimase kümne aasta jooksul. Kahjuks tuli intervjuudest välja ka seda, et on ka ettevõtteid, kes on oma tegevused Aafrikas lõpetanud.

Üheks põhjuseks, miks ettevõtted Aafrika turult lahkuvad seisneb sellest, et Aafrikasse sisenemisel peab arvestama, et tegemist on pikaajalise protsessiga. Ning kuna tegemist on suure kultuuride erinevusega, siis tuleb Aafrikas arvestada, et asjad ei liigu nii kiirelt kui meil, ning selleks, et asjad liiguksid kiirelt, on vaja, et leitakse endale kohalik partner, läbi kelle on võimalik asju ajada. Samas on kohaliku partneri leidmine väga keeruline. Seda eelkõige seetõttu, et raske on leida endale ettevõtteid, kellel on ka päriselt sidemeid (Intervjuu 7). Tegemist on ka ühe asjaga, mida strateegias välja tuuakse, nimelt on strateegias kirjas, et riik soovib olla abiks leidma neid partnereid Aafrikas, kellega Eesti ettevõtted saaksid koostööd teha. Lisaks on õigete partnerite leidmine Eestlastele raskendatud ka seetõttu, et on keeruline leida õiget inimest, kes on õigest hõimust või teab õigeid inimesi, kes saavad abiks olla (Intervjuu 7). Lisaks on üheks põhjuseks, miks on vaja riigi tuge õigete inimeste leidmisel ka korruptsioonis.

> *„Väga keeruline on toimetulek kogu korruptsiooniga /.../ väga keeruline on aru saada, et kuidas või mismoodi need jõujooned täpselt jooksevad ja mis hetkedel läbi lillede tegelikult raha küsitakse“* (intervjuu 7).

Korruptsiooni oht käis läbi mitmetest intervjuudest, mistõttu tuleb tõdeda, et riigi poolne abi õigete inimeste ja tutvuste on vägagi oluline. Olgu tutvuste leidmine läbi saatkonna või mõne ametkonna esinduse või siis lausa läbi aukonsulite, keda soovitakse strateegia andmetel üha rohkem kasutada Eesti inimeste ja ettevõtete hüvanguks.

- Arengukoostöö ja humanitaarabi

Eesmärgid	Tegevused
Eesti panus üleilmsete kestliku arengu	Osaleda ELi ühises programmitöös Aafrika

eesmärkide saavutamisse on suurenenud.	riikides, kus Eestil on võimalik enim lisandväärtust pakkuda. Seda eelkõige Keenias.
Kõik Eesti arengukoostöö tegevused on omavahel sidustatud vastavalt arengukoostöö ja humanitaarabi ühisprogrammile, mis lähtuvad arenguriigi vajadustest.	Jätkata aktiivset osalemist D4D Hubi ja D4D koalitsiooni tegevuses.
Koostöö kõigi sektorite vahel on suurenenud ühiste koostööprojektide kaudu.	Liituda mestimise ja TAIEX initsiatiividega
Koostöö teiste EL liikmesriikidega, sh initsiatiivi D4D raames on tihenenud ning Eesti tegevused prioriteetsete Aafrika riikide digi- ja rohepöörde elluviimisse on suurenenud.	Kaasata arengukoostöö projektidesse enam uuenduslikke era-, avaliku ja kolmanda sektori digilahendusi, keskendudes e-valitsemisele, e-haridusele ja e-tervisele.
Eesti panus humanitaarabi vajavate riikide abistamisse ning rahvusvaheliste humanitaarabi printsiipide rakendamisse kriisipiirkondadesse on kasvanud.	Jätkata Aafrikas tegutsevate Eesti MTÜ-de toetamist ning senisest enam edendada koostööd erinevate sektorite vahel.

Tabel 5: Eesti Arengukoostöö ja humanitaarabi eesmärkidest ja tegevustest Aafrikas, koostatud autori poolt, lähtudes Eesti Aafrika strateegiast (Välisministeerium, 2020B).

Lisaks kõigele eelmainitule on Eesti strateegias kandev roll ka Arengukoostööl ja humanitaarabil. Eestil täitus eelmisel aastal 25 aastat ajast, mil Eesti muutus abisaaja riigist doonorriigiks (Diplomaatia, 2023). See kõik näitab, kui kiiresti muutus abi saavast riigist riigini, kes pakub teistele abi. Analüüsides intervjuusid, tuli välja, et üks kolmest osapoolest, kes Välisministeeriumis Aafrikaga tegeleb on Arengukoostöö ja humanitaarabi osakond, kelle ülesanne on tegeleda just antud laadi küsimustega (Intervjuu 5). Eesti tegeleb Aafrikas arenguabiga nii kahepoolselt kui ka läbi muude doonorite (Euroopa Liit jt organisatsioonid) (intervjuu 2). Arengukoostöö puhul on tegemist erakordse teemaga ning seda just seetõttu, et Aafrika regioonistrateegia moodustab ühtse dokumendi muude Eesti välispoliitika dokumentidest

ning Arengukoostöö ja humanitaarabi strateegiast, kus kõik teemad on seotud ühtseks süsteemiks (Intervjuu 2).

Arengukoostöö ja humanitaarabi strateegia 2024-2030 dokument toob välja, et Eesti soovib koostööd teha lisaks kahepoolsete programmide ka läbi teiste doonorite programmide:

> *„Süsteemsete muutuste saavutamiseks on eesmärk kahepoolseid programme üha enam sidustada teiste doonorite programmidega, sh Euroopa Tiimi algatustega. Koordineeritud koostöö doonorite vahel on hinnatud ka partnerriikide poolt. Tihe suhtlus Aafrikas esinduste võrgustikke omavate doonoritega, sh EL esindustega, aitab tegutseda olukorras, kus Eestil puudub püsiv diplomaatiline kohalolu Sahara-taguses Aafrikas. Teiste doonoritega regionaalsetes projektides osaledes keskendume projektide valikul nendele, mis hõlmavad meie prioriteetvaldkondi ja vähemalt üht prioriteetriiki.“ (AKHA, 2024).*

See samm näitab, et Eesti jaoks on oluline teha koostööd nii kahepoolselt riikidega, keda me oleme oma partnerriikideks nimetanud, kui ka läbi teiste doonorite, kellel on Aafrikas esindused olemas. Sarnane mõte kõlas tegelikult läbi ka pea kõikidest intervjuudest.

Kui vaadata Eesti eesmärke ja tegevusi arengukoostöö vallas, siis on näha, et paljuski on eesmärgid ja tegevused seotud sellega, et kaasatakse võimalikult laia osa ühiskonnast ning läbi selle soovitakse anda Eesti ettevõtetele ja Mittetulundusühingutele võimalus olla kaasatud. Lisaks on näha, et ka arenguabi projektidesse soovitakse kaasata erinevaid ettevõtteid, kes on tegevad kas e-valitsemise, digilahenduste või hariduse vallas (Tabel 5). Lisaks on näha, et nii nagu Intervjuust 2 välja tuli, siis on eesmärgiks teha koostööd teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega ning seda muuhulgas D4D initsiatiivi raames.

Eesti Aafrika regioonistrateegia 2020-2030 partnerriigid vastavalt Arengukoostöö ja Humanitaarabi strateegiale 2024-2030:

Keenia - Eesti olulisem arengukoostöö partnerriik Aafrikas. Lisaks Eesti partnerriigiks olemisele on ka Euroopa Liidu prioriteetne partner ja oluline jõu- ja majanduskeksus Aafrika sarve piirkonnas. Eesti prioriteetvaldkondadeks Keenias on digipööre, haridus ja rohepöördealast innovatsiooni toetav ettevõtluskeskkond. Lisaks pööratakse tähelepanu humanitaarabi ja arengukoostöö sidustamisele.

Namiibia - Eesti prioriteetvaldkondadeks Namiibias on avaliku sektori digipööre ning majandusarengu toetamine läbi ettevõtluskekskonna arengu. Suureneb tähelepanu rohevesiniku teemalise koostöö algatamisel Euroopa Liiduga, mis võib avada võimalusi tehnoloogiasiirde projektideks.

Botswana - Eesti prioriteetvaldkondadeks Botswanas on avaliku sektori digipööre ning majandusarengu toetamine ning seda eriti ettevõtluskeskkonna arengu vaatenurgast.

Uganda - Eesti peamiseks prioriteetvaldkondadeks Ugandas on haridus ja haridusega seotud digilahendused muuhulgas õpetajate digioskused, digikirjaoskuste arendamine kaasates kõige haavatavamaid ühiskonnaliikmeid. Koostöös teiste doonoritega aitab Eesti kaasa ka digipöördele. Lisaks pööratakse geopoliitilisele olukorrale tuginedes tähelepanu ka humanitaarabi ja arengukoostöö sidustamisele (AKHA, 2024).

- Eestlaskond võõrsil ja konsulaarteenused

Eesmärgid	Tegevused
Eesti side Aafrika riikides elava eestlaskonnaga on tugev ja rahvuskaaslaste panus ühiskonna arengusse kasvab.	Erinevate valdkondlike tegevuste kaudu toetada Aafrika riikides elava eesti kogukonna sideme tugevdamist Eestiga.
Eesti kodanikele on konsulaarteenused hästi kättesaadavad ning eestlased on teadlikumad reisijad.	Sõlmida vajadusel kahepoolseid diplomaatiliste passide viisavabastuslepinguid prioriteetsete riikidega.
Aafrika riikide arv, kuhu Eesti kodanikud saavad viisavabalt, piirviisaga või e-viisaga siseneda on kasvanud.	Vajaduse korral tagada uute välislepingute sõlmimine eestlaskonna huvides.

Tabel 6: Eestlaskonnast ning konsulaarteenust eesmärkidest ja tegevustest Aafrikas, koostatud autori poolt lähtudes Eesti Aafrika strateegiast (Välisministeerium, 2020B).

Viimane osa Eesti eesmärkidest ja tegevustest Aafrikas on Eestlaskond võõrsil ja konsulaarteenuste osa, kus tuleb välja, et eesmärgiks on see, et Eesti kodanikele on konsulaarteenused hästi kättesaadavad ning riikide arv, kuhu Eesti kodanikud saavad reisida

viisavabalt, piiriviisaga või e-viisaga on kasvanud. Samamoodi on antud teema puhul oluline ka see, et tegevusteks on planeeritud vajaduse korral tagada uute välislepingute sõlmimine eestlaskonna huvides (Tabel 6).

Kui uurida intervjuudest, et millised peaksid olema Eesti eesmärgid Aafrikas, siis tuli ühest intervjuust välja, et Eesti ei peaks Aafrikas oma kaarte ühe teema peale panema. Selle näiteks oli intervjuu 3, kust tuli välja, et Eesti ei peaks suunama kogu oma ressurssi vaid e-valitsemise peale ning seda seetõttu, et Eestil on lisaks ka muid nutikaid lahendusi, mida oleks võimalik Aafrikasse importida (Intervjuu 3)

Kokkuvõttes võib öelda, et Eesti prioriteetriigid Aafrikas on Keenia Ida- Aafrikas, Namiibia Lõuna-Aafrikas, julgeoleku poliitika eesmärkidel oli meil Mali. Lisaks veel Botswana ning Uganda. Julgeolekukaalutustel olnud Mali puhul on näha, et Eesti ja meie liitlased lahkusid riigist, mistõttu on suhtlemine Mailiga lõppenud. Kui vaadata kuidas riike valiti on näha, et osad riigid on valitud vastavalt ECDPM-i soovitustele kuid on ka teisi riike, kellega Eesti koostööd teha soovib. Vaadates Eesti eesmärke ja tegevusi on näha, et ministeeriumi prioriteediks on aidata Eesti ettevõttele sisenda Aafrikasse ning sellest tulenevalt on ka prioriteetriigid valitud. Lisaks tuleb analüüsist välja, et eesti eesmärk on parandada oma mainet ning tehes seda eeskätt läbi arengukoostöö ja humanitaarabi, mis on Eesti jaoks oluline.

4.4 Eesti mõjuvõim ja spetsialiteet Aafrika teemadel Euroopas kui ka kohapeal

Järgnevalt tehakse ülevaade Eesti mõjuvõimust ja spetsialiteedist Aafrikaga seonduvatel teemadel nii Euroopa Liidus kui ka Aafrikas kohapeal. Järgnevat peatükki analüüsides keskendutakse intervjuudest avaldatud informatsioonile ning antud alapeatüki lõpuks vastatakse uurimisküsimusele ning lisaks saab lugejatele selgeks, millist mõjuvõimu Eesti Aafrika teemadel nii Euroopas kui ka Aafrikas omab ning milline on Eesti spetsialiteet Aafrikaga teemadega tegeledes.

Selleks, et saada arusaam Eesti mõjuvõimust ja spetsialiteedist, tuleb esmalt tõdeda fakti, et Eesti väikese riigina peab oma prioriteete hoidma kindatel teemadel, mistõttu ei ole Eestil oma väiksuse tõttu võimalik tegeleda kõikide maailma probleemidega. Suheldes Aafrika riikidega,

tuleb märkida tõsiasja, et Eestil pole ajalooliselt olnud Aafrika mandril kolooniad ning ajalooliselt on Eesti olnud mitmeid kordi võõra võimu mõju all. Ajalooliste sarnasuste tõttu Aafrika riikidega, võib olla tegemist ka ühe põhjusega, miks Eesti riiki mõningates teemades rohkem kuulatakse kui mõningat muud Euroopa Liidu liikmesriiki.

Ühe esimese asjana, mis mõjuvõimu kohta intervjueeritavatelt välja tuli oli see, et Eesti väikese riigina suuri poliitikaid muuta ei suuda (Intervjuu 1). Mitte, et tegemist oleks suure üllatusega, oli huvitav aga see, et samas on Eestil Euroopa Liidus mõningate Aafrika teemadega rääkides mõjuvõim olemas, mistõttu võetakse Eesti seisukohti ja arvamusi arvesse ning meid soovitakse kuulata. Näiteks tuli intervjuust välja, et Aafrika partnerid uurivad teatud teemade puhul, kas ka Eesti on projektidesse kaasatud:

> *„Eesti eelkõige just nimelt saab kaasa rääkida innovatsiooni ja kogu e-valitsemise teemadel, kus tegelikult ka väga palju vaadatakse meie otsa, et me oleme nagu elava näide /.../ Aafrika partnerid küsivad, te tahate meiega koostööd teha siin, et teemadel, aga kas Eesti oma kambas? Nii, et meil kindlasti on olnud võimalik ja ka sealhulgas läbi, D4D mõjutada Euroopa Liidu siis vastavaid poliitikaid“* (Intervjuu 1).

Selline suhtumine Aafrika riikide poolt näitab ja tunnustab Eesti saavutusi, mida riik on suutnud viimase 30 aasta jooksul ellu viia. Lisaks annab antud suhtumine Eestile ning meiega sarnastele väikeriikidele hinnangu, et ka väikeriikidel on võimalik osaleda suurte poliitikate mõjutamisel. Eesti perspektiivist võib see näidata ka seda, et digiteemad ja IT lahendused on just need teemad, millega Eesti maailmas tuntud on ning millega tuleks ka tulevikus aktiivselt tegeleda.

Digiteemade olulisust Eesti jaoks näitab ka see, et üheks teemaks, millega Eestil Euroopa Liidu Aafrika suunal on mõjuvõimu, on läbi Digital for DevelopmentI (D4D), mille üks loojatest Eesti on. Intervjuudest tuli välja, et tegemist on ühe asjaga, läbi mille Eesti suudab ja ka mõjutab Aafrika poliitikaid. Eesti käest on abi küsinud nii GIZ (Saksamaa arenguabi agentuur) ning läbi selle on meid ka kuulatud. Lisaks oli üks Eesti üheks initsiatiiviks GovStack, mille eesmärk oli võimalik luua e-riik vabavaralistest lahenditest (Intervjuu 3).

Analüüsides eelmainitud tuleb tõdeda, et on huvitav teada, et D4D ja GovStacki puhul on Eesti üheks aluse pannud riikidest. Samamoodi näitab see, et Eestit huvitavad digiteenused ning e-riigi süsteemid ning läbi selle üritab Eesti oma jaoks sobilike poliitikaid mõjutada. Samas tuleb

tõdeda, et kuigi sõna „mõjuvõim“ võib olla raskesti defineeritav, siis tegelikult Eesti teadmisi ja kogemusi arvesse võetakse, mistõttu teatud teemadega Eestit aktiivselt ka kuulatakse (Intervjuu 4).

Eesti kuulamist ja mõjuvõimu toodi välja väga erinevalt. Kuigi esmapilgul võib tunduda, et Eesti sugune väikeriik ei oma suurt mõjuvõimu, siis intervjuudest tuli välja, teatud mõjuvõim meil on. Selle näiteks toodi välja, et Eesti in oma väiksust arvestades „Team Europe“ initsiatiivi võimalusi ära kasutanud (Intervjuu 4). Tuleb ära mainida, et Euroopa Liidu Aafrika strateegias oli Team Europe initsiatiivil suur roll.

Samamoodi lisaks „Team Europe“ initsiatiivile kuulatakse Eestit ja meie eksperte ka arengukoostöö valdkonnas. Intervjuust nr 4 tuli näiteks välja, et kuigi poliitiliselt Eestil ei ole suurt ja laialdast mõjuvõimu ning seda just meie väiksuse tõttu, siis digivaldkonnas kuulavad ja küsivad meie abi mitmed riigid. Nimelt on ESTDEVil digiprojekte GIZiga, kellele pole suurt digiekspertiisi, mistõttu küsitakse Eesti ekspertidelt abi (Intervjuu 4). Lisaks teistele liikmesriikidele pöördutakse Eesti poole teadmistega ka Euroopa Komisjonist (Intervjuu 6).

Eesti on teiste riikide ja organisatsioonide jaoks üks prioriteete oma kindlates valdkondades ning teemadega, millega me oleme maailmale tuntud. Meie poole pöördutakse nii Komisjoni kui ka liikmesriikide poolt nii digitaalvaldkonna kui ka haridusega seonduvalt. Kuna Eesti on suutnud ennast fokuseerida kindlate valdkondade peale, siis oleme ka antud teemades mõjukamad, kui seda väikeriigina olema peaksime (Intervjuu 6).

Üldistatult öeldes näitab antud väide, et Eestit kuulatakse ning meie ekspertide abi küsitakse nii Euroopa Komisjonist kui ka mujalt. Sellised sammud näitavad, et Eestil ja eestlastel on võimalus endale sobivad poliitikaid mõjutada ning läbi selle ka laadida Eesti seisukohti Euroopa Liidu üldisesse poliitikasse.

Uurides Eesti spetsialiteeti ning eesmärke, tuli pea kõigist intervjuudest välja ja kõlas suuresti läbi see, et Eesti spetsialiteet Aafrika teemadel on digiteemad ning seda seetõttu, et paljud Aafrika riigid soovivad Eestiga sarnaseid lahendusi. Intervjuudest tuli välja, et sellest tulenevalt ei tohiks Eesti üle oma varju hüpata ning kuntslikult enda vastu huvi tekitada. Kõige paremini tõi Eesti spetsialiteedi Aafrika kohta välja intervjueeritav, kes sõnas:

> *„Vaieldamatult üks meie selliseid peamisi hobuseid, mille seljas me ratsutame Aafrikas on digivaldkond, sest enamus Aafrika riikidest soovivad sarnaseid lahendusi, ükskõik millised nende motiivid on /../ kõik on aru saanud, et digiühiskond on see, mis viib meid edasi /../ see jääb vaieldamatult kõige keskmesse“ (*intervjuu 5).

Samamoodi tuli intervjuudes välja, et üheks põhjuseks, miks Eestit Aafrikaga suhtlemisel teatud teemadega edu saadab, võib seisneda selles, et erinevalt suurriikidest oleme me väike riik ning ajaloo tõttu oleme nende jaoks neutraalsel positsioonil ning lisaks meil puudus enne suhtlus Aafrikaga (Intervjuu 1&3). Samas võib antud fakt olla samas meie jaoks ka miinuseks. Nimelt tuli välja, et kuigi Eesti üritab riike suure entusiasmiga aidata, kuid riigid seda ei soovi ning just seetõttu, et enne ei olnud Eestil mingeid seoseid teatud riikidega, siis järsku soovib Eesti hüpata teise äärmusesse ja kohe midagi teha (Intervjuu 5).

Vaadates meie mõjuvõimu Euroopa Liidus ning meie spetsialiteeti, toodi intervjuudest välja seda, et Eesti on tegelikult leidnud oma selle teema, millega me tegeleme ning üks intervjueeritav arvas, et selle juurde me võiksimegi jääda.

> *„Meie roll ongi Nišš ja me olemegi oma nišši leidnud /.../ meil ei ole mõtet üle oma varju hüpata ja me peame arvestama, mis on meie diplomaatkonna suurus ja me peame kasutama oma abikäsi“ (Intervjuu 3)*

Eelolevad väited näitavad, et ka eksperdid arvavad, et Eesti peaks jääma niinimetaud oma liistude juurde ja tegema neid asju, millega me praegu tegeleme. Lisaks annavad eelmainitud laused aimu ka sellest, et Eesti peaks Aafrika teemadega liikuma edasi järk-järgult ning mitte kiiresti. Seda seetõttu, et teisest kultuuriruumist inimeste jaoks võib olla imelik, et, kui meid enne ei huvitanud Aafrika ja alates teatud hetkest soovime nendega igapäevaselt tegeleda. Selle vältimiseks tuleks läheneda Aafrikale järkjärguliselt, võttes arvesse Eesti diplomaatkonna suurust ning kasutama ära kõiki võimalike võimalusi.

Kuigi kogu eelnev analüüs näitab, et Eestil teatud teemadel on mõjuvõim, siis tuleb arvestada, et Eesti spetsialiteet teema on niššiteema ning reaalsuses oleme me võrreldes sakslaste ja prantslastega lihtsalt liiga väikesed. Samas tuli intervjuust välja, et sisulise poole pealt olenemata sellest, et me oleme väiksed ja asume kaugel, kuulatakse meid näiteks digivaldkonna teemadega (Intervjuu 4). Lisaks toodi välja, et Eesti mõjuvõimu näitab ka see, et palju on EstDevil projekte

läbi GIZ-i. Ning kuna GIZ-il pole just kõige suuremat digiekspertiisi, siis on seetõttu hea näha, et kaastakse EstDevi, kelle koostöömudel tundub sellisena toimivat (Intervjuu 4).

Liikudes edasi ning uurides, et kas Eesti oma Aafrika teemadega on Euroopa Liidu tasandil pigem poliitikate ülesse laadija, või pigem allalaadija tuli intervjuust välja, et tegemist vägagi raske küsimusega. Seda eelkõige seetõttu, et nii nagu ka Euroopa Liidu Aafrika strateegiast välja lugeda sai, siis on Euroopa Liidu erinevad poliitikad vägagi laialivalguvad.

> *„Euroopa Liidu poliitikad on laialivalguvad, mis on minu jaoks nende probleem võrreldes Eesti strateegiatega, mis on tihtipeale detailsemad" (intervjuu 4).*

Antud intervjueeritav mainis samas, et temale isiklikult ei tundu, et Eesti võtaks poliitikaid üksühele endale üle ning leidis, et Eestil on pigem natukene tugevam siht. Kinnitades samas, et kindlasti tuleb sisendit Euroopa Liidust aga kuna Euroopa Liidu poliitikad on tihti laiapõhjalised, siis ei saa väita, et Eesti võtaks neid üks ühele üle (Intervjuu 4). Samas tuli intervjuudest välja ka seda, et Eesti on mõningate teemadega ka sisendi andja ning antud teemadega Eestit kuulatakse.

Võttes asjad kokku, võib öelda, et kuigi Eesti kui ka Eesti diplomaatiline korpus on väike, siis on Eesti suutnud saavutada Aafrika teemadel enda kuulamise ning selle tulemusena Eesti nõu küsitakse ja Eestit kuulatakse. Eesti on olnud looja nii GovStacki kui ka D4D puhul, mille tulemusena tuntakse Eestit Aafrikas üha rohkem. Eesti spetsialiteediks Aafrikas ja ka tegelikult üldiselt on digiriik ning sellega seonduvad teemad. Eestit tuntakse ning sellest tulenevalt Aafrika partnerid soovivad meiega koostööd teha. Eesti olulisust on tunda ka siis, kui teiste riikide käest küsitakse, kas Eesti on antud projektidesse kaasatud. Uurides, et kas Eesti on Aafrika poliitikate puhul oma poliitikate ülesse laadija või pigem alla laadija, võib tõdeda, et teatud Aafrika teemade puhul on Eestil mõjuvõim olemas ning seda on võimalik laadida ka Euroopa Liidu tasemele. Kuigi Eestil on küll oma ekspertiis olemas, siis tuleb tõdeda, et Eesti väiksus on ka meie probleemiks, mistõttu ei suuda me kõiki asju ise teha, kuid samas siis on võimalik Eestil teha projekte läbi teiste riikide organisatsioonide. Olgu selleks läbi sakslaste või prantslaste arengukoostöö agentuuride. Kokkuvõtvalt võib öelda, et Eestil on Euroopa Liidus ja Aafrikas väikene mõjuvõim digiteemadel, kuid olles realist ei tasu öelda, et Eestil oleks jõudu suuri poliitikaid muuta.

4.5 Tulemused ja ettepanekud

Järgnevas alapeatükis antakse ülevaade uurimistöö tulemustest ning tehakse ettepanekuid, mida võiks tulevikus sarnast teemat uurivad inimesed ning uut strateegiat loovad inimesed arvesse võtta.

Uurimistöö eesmärgiks oli teha selgeks ning saada parem arusaam sellest, millised on Eesti välispoliitilised strateegiad ja eesmärgid Aafrika mandril. Lisaks sooviti saada teada, kas Eesti on Aafrika strateegia puhul pigem Euroopa Liidu poliitikate allalaadija või on Eestil oma strateegia puhul ka mingisugune mõjuvõim, mille tulemusena Eesti laeb enda jaoks eelistatud poliitikaid ja jutupunkte Euroopa Liidu tasemele ülesse.

Magistritöö keskseks punktiks võeti euroopastumise kontseptsioon ning see, kuidas Euroopa Liit suudab oma poliitikatega mõjutada liikmesriikide poliitikat ja vastupidi. Magistritöö kirjanduse ülevaate osas keskenduti Euroopa Liidu välispoliitika kujunemisele, mis seoti kokku euroopastumise kontseptsiooniga. Lisaks on magistritöösse sisse toodud ka väikeriike ning nende välispoliitilisi mõjusid rahvusvahelisel areenil tutvustav kirjandus, mis on kokku seotud Eesti välispoliitilise maine ning Eesti mõjusid Euroopa Liidus tutvustava osaga.

Magistritöö tarbeks uuriti Eesti Vabariigi Aafrika Regioonistrateegiat ning analüüsiti antud dokumenti, misjärel võrreldi seda Euroopa Liidu Aafrika strateegiaga. Selle tulemusena tehti 9 poolstruktureeritud intervjuud, mille abil vastati uurimisküsimustele.

Uurimistöö tulemusi avaldades tuleb arvestada sellega, et uurimistöö teema baseerub AK märgistusega dokumendil, mistõttu ei ole võimalik olla kindel, mida kinnine dokument endast kujutab ning millist informatsiooni seal jagatakse. Magistritöö tulemusi arvestades tuleb võtta arvesse ka seda, et eelnimetatud regioonistrateegia on kirjutatud enne maailmas toimunud murranguliste sündmuste toimumist. Olgu selleks COVID-19 pandeemia algus või praegu vältav Venemaa aktiivne sõjategevus Ukrainas.

Uurimistöö üheks oluliseks järelduseks tuleb esmalt mainida seda, et Välisministeerium on Eesti Aafrika Regioonistrateegiat 2020-2030 kirjutades võtnud arvesse Euroopa Liidu samal ajal valminud Euroopa Liidu Aafrika teemalist strateegiadokumenti ning on sealt leidnud teemasid, millele ka Eesti strateegias keskendutakse. Lisaks tuli uurimistöö käigus välja, et Eesti võttis oma

strateegia kirjutamisel arvesse ka informatsiooni, mida Aafrika Liit jagas oma samal ajal loodud visioonidokumendis. Samas tuleb tõdeda, et suure panuse Eesti Aafrika Regioonistrateegiasse pani European Center for Development Policy Management ehk ECDPM, kelle arvamust Eesti küsis ning kelle soovitusi on näha jooksvalt läbi kogu strateegia. Seetõttu võib öelda, et Eesti Aafrika Regioonistrateegiat 2020-2030 kirjutades on võetud arvesse nii Euroopa Liidu, Aafrika Liidu kui ka ECDPM-i soovitusi.

Sellest tulenevalt on võimalik vastata ka esimesele uurimisküsimusele, milleks oli:

- Kuidas Eesti Aafrika Regioonistrateegia 2020-2030 erineb Euroopa Liidu Aafrika strateegiast ning kuipalju on Euroopa Liidu strateegia mõjutanud Eesti strateegiat ja vastupidi?

Kõrvutades kahte strateegiat ning analüüsides nende sarnasusi ja erinevusi ning tehes selle põhjal intervjuusid ja uurides intervjueeritavate arvamusi, tuli ekspertidelt välja, et Eesti Aafrika Regioonistrateegia 2020-2030 erineb suuresti Euroopa Liidu strateegiast, olles olenevalt teemast rohkem spetsialiseerunud kindlatele valdkondadele. Samas kui ELi strateegia on pigem laialivalguv ning keskendub pigem erinevatele teemadele. Uurimistööst tuli välja, et Euroopa Liit on mõjutanud Eesti Aafrika teemalist strateegiat, samas on tegemist enesestmõistetava sündmusega arvestades Eesti väiksust ning meie seotust Euroopa Liidu ning selle välispoliitikaga. Lisaks tuli uurimistööst välja, et Eesti ei ole mõjutanud Euroopa Liidu Aafrika teemalist strateegiadokumenti, samas on Euroopa Liidu strateegias punkte, mis Eesti jaoks on prioriteetsed (digiteemad ning haridus).

Teine järeldus, mis saab magistritööst järeldada on see, et Eesti suudab väikeriigina teatud määral mõjutada ka Euroopa Liidu Aafrika teemalist poliitikat. Magistritööst tuli välja, et Eestit kuulatakse Euroopa Liidus teatud teemadega. Selle näiteks toodi välja, kuidas Eesti on mitmete Euroopa Liidu initsiatiivide autor ning Eestit kuulatakse nii Euroopa Liidus kui ka Aafrikas. Sellest tulenevalt vastatakse ka esimesele alaküsimusele, milleks oli:

  - Kas ja kuidas ning milliste valdkondadega mõjutab Eesti Euroopa Liidu Aafrika teemalist poliitikat?

Intervjuudest avaldunud informatsioonile tuginedes tuli välja, et Eesti mõjutab teatud valdkondades Euroopa Liidu Aafrika teemalist poliitikat seda eelkõige valdkondades, mis on

seotud meie jaoks prioriteetsete teemadega. Teemad nagu e-riik ja haridus on need teemad, mille puhul kuulatakse Eestit nii suurematest riikidest kui ka organisatsioonidest. Selle näiteks toodi, et Eestit seisukohti kuulatakse ja küsitakse nii Euroopa Komisjonist kui ka Aafrika riikidest, kus soovitakse eelmainitud teemade puhul teada, et kas Eesti on projektidesse kaasatud või mitte. Lisaks tuli uurimistööst välja, et Eesti on algatajaks nii GovStack kui ka D4D initsiatiividele, mille loojateks ollakse. Sellest tulenevalt võib üldistatult öelda, et Eesti seisukohti kuulatakse teatud valdkondade puhul, kuid samas suurt Euroopa Liidu poliitikat mõjutada ei suudeta. Mistõttu võib öelda, et Eestit kuulatakse meile oluliste teemadega, milleks on digi ja e-riigi teemad ning samas ka haridus ja sellega seonduvad teemad.

Kolmas oluline järeldus, mis magistritööst välja tuli oli see, et millised on Eesti välispoliitilised huvid ja eesmärgid Aafrikas. Magistritööst tuli välja, et Eesti Vabariigi peamine eesmärk tehes Aafrikale suunatud poliitikat on eelkõige aidata Eesti inimesi ning ettevõtteid, kes Aafrikas tegutsevad. See tuli välja intervjuude käigus, millele lisati, et Eesti soovib Aafrikas teha võrdsel partnerlusel toimivat arengukoostööd, millega oma tuntust kasvatada. Kõigest sellest tulenevalt vastatakse ka viimasele uurimisküsimusele, milleks oli:

- Millised on Eesti välispoliitilised eesmärgid ja huvid Aafrika mandril?

Intervjuudest ja strateegiast tuli välja, et nagu enne mainiti on Eesti eesmärk Aafrikas eelkõige kaitsta oma inimesi ning aidates oma ettevõitjaid, pakkudest neile tuge, et neil oleks võimalik tulevikus tärkavat suurt võimalust ära kasutada. Lisaks on Eesti eesmärgiks toetada oma inimesi Aafrikas, kes reisides seal hätta satuvad. See tulemus viis meid edasi ka viimase alaküsimuse juurde, milleks oli:

- Miks hakkas Eesti Aafrika riikidega aktiivseid suhteid/kontakte looma, hoolimata varasematest minimaalsetest suhetest?

Intervjuudest ning strateegiast tuli välja, et Eesti hakkas Aafrika riikidega aktiivseid suhteid/kontakte looma eelkõige seetõttu, et Aafrika mandril toimuvad arengud on olulised ka meile ning nende mõju jõudis meieni esimest korda Euroopas toimunud rändekriisiga. Lisaks toimus suurem suhete lähenemine 2017. aastal mil Eesti oli Euroopa Liidu Nõukogu eesistuja ja hakkas tegema kampaaniat saamaks ÜRO Julgeolekunõukogu valitud liikmeks. Eelmainitud

põhjused olid peamised põhjused, miks Eesti hakkas Aafrika riikidega aktiivseid suhteid looma, hoolimata varajasematest minimaalsetest suhetest.
Viies ja viimane oluline järeldus, mis magistritööd kirjutades välja koorus oli see, et Eesti Aafrika strateegia on avaldatud juba pea neli aastat tagasi ning selle ajaga on maailm suuresti muutunud ning COVID-19 pandeemia ja Venemaa agressioon Ukraina vastu on mõjutanud nii meie vaateid Aafrika riikidesse kui ka seda, milliste riikidega Eesti koostööd tegema peaks. Kuna osadel riikidel, kellega Eesti koostööd teeb (Uganda), või on teinud (Mali) on olnud probleeme kas demokraatia või muude meile oluliste väärtustega, siis tasuks tulevikus üle vaadata prioriteetriigid, kellega Eesti tulevikus koostööd teha soovib.

Eesti jaoks on Aafrika üks tulevasi potentsiaalseid piirkondi, kuhu oma ressursse suunates võib oma mõjuvõimu suurendada nii riik, kui ka ettevõtted, kes antud turule panustavad. Tuleviku arvestades peaks Eesti Vabariik vaatama üle kriteeriumid, mille alusel Eesti omale partnerriike valib. Selle tulemusena võiks soovitada tulevase strateegia tarbeks teha võimalusel riikidele rohkem spetsialiseerunud strateegia ning võimalusel laiendada riikide hulka, kellega koostööd tehakse. Selle tulemusena tuleks ka muuta strateegia sõnastust selliseks, et strateegias olevad riigid ei pea ilmtingimata olema riigid, kellega koostööd tehakse, vaid võiks olla riigid, kellega on võimalik koostööd teha. Selline sõnastus võimaldaks Eestil vajadusel olude sunnil ka prioriteetriikidega suhtlust vähendada/lõpetada.

Kuna maailma geopoliitiline olukord muutub kiirelt ning sündmused maailmas mõjutavad ka Aafrika riikidega suhtlemist, siis tuleb tõdeda, et Eesti Aafrika strateegia on ajale jalgu jäänud ning vajab parandamist. Aafrika võib olla tulevikus maailma geopoliitikat suunav kontinent, mistõttu peab suhete arendamine Aafrikaga olema kõrgel kohal. Käesolev magistritöö toob välja, et Eesti eesmärk Aafrika mandril on aidata oma kodanike ja ettevõtteid, et nad leiaksid endale uusi turgusid ning püsiksid konkurentsis ning saaksid tulevikus osa võimalikest edusammudest. Magistritööst tuli välja, et Eesti on Aafrikas tuntud, mille tulemusena kuulatakse Eestit teatud teemadel nii Euroopas kui ka Aafrikas, mis on väikeriikide eksistentsi vaatenurgast kõige olulisem asi üldse.

KOKKUVÕTE

Eesti Vabariigi ja Aafrikas asuvate riikide vahel pole olnud vilgast bilateraalset suhtlemist. Eesti otsustas oma pilgud Aafrika poole suuremalt suunata seoses ÜRO julgeolekunõukokku kandideerimisega ning sellest tulenevalt on Eesti suhtlemine Aafrika riikidega märgatavalt suurenenud. Bilateraalse suhtlemise ning ka Eesti ettevõtete suhtlemise lihtsustamiseks loodi Eesti Aafrika Regioonistrateegia 2020-2030, mille eesmärk oli näidata nii Aafrika riikidele kui ka Eesti ettevõtetele, millistele riikidele Eesti suuremat rõhku suunab. Uurimistöö eesmärk oli saada teada, kuidas ja kui palju mõjutas Eesti Aafrika Regioonistrateegiat Euroopa Liidu Aafrika teemaline strateegia ning kuipalju suudab Eesti mõjutada Euroopa Liidu Aafrika strateegiat ning üldiselt ka Euroopa Liidu Aafrika suunalist poliitikat. Sellega seonduvalt uuriti ka seda, kas Eestil on suunavat mõjuvõimu ning kas ja milliste valdkondadega suudab Eesti-sugune väikeriik mõjutada Euroopa Liidu suunalist Aafrika poliitikat.

Magistritöö teoreetiline osa annab lugejale ülevaate Euroopa Liidu välispoliitika ajaloost ja selle euroopastumisest, lisaks väikeriikide välispoliitilistest mõjudest Euroopa Liidus. Esmalt alustati Euroopa Liidu välispoliitika kujunemise looga ning seejärel liiguti euroopastumise juurde, mis on antud magistritöö keskne teema. Sealt edasi tutvuti väikeriikide ning nende mõjuga rahvusvahelisel tasandil ning lõpetuseks anti ülevaade Eesti välispoliitika mainest ja mõjudest Euroopa Liidus.

Lõputöös kasutati dokumendianalüüsi ning seoti see kokku mittestruktuursete ekspertintervjuudega, mille tulemusena saadi arusaam Eesti Aafrika strateegiast ning sellest, kuidas on see seotud Euroopa Liidu Aafrika teemalise strateegiaga. Esmalt tehtud dokumendianalüüsi ajal jõuti arusaamani, kuidas erinevad ja sarnanevad Eesti, ja Euroopa Liidu Aafrika strateegialt ning seejärel tehti intervjuud 9 eksperdiga, kes tunnevad nii Eesti, Euroopa Liidu kui ka Aafrika olusid.

Magistritöös tõstatatakse kaks uurimisküsimust ning kaks alaküsimust: Kuidas Eesti Aafrika Regioonistrateegia 2020-2030 erineb Euroopa Liidu Aafrika strateegiast ning kui palju on Euroopa Liidu strateegia mõjutanud Eesti strateegiat ja vastupidi? Kas ja kuidas ning milliste valdkondadega mõjutab Eesti Euroopa Liidu Aafrika teemalist poliitikat ning millised on Eesti

välispoliitilised eesmärgid ja huvid Aafrika mandril ning viimaseks, miks hakkas Eesti Aafrika riikidega aktiivseid suhteid/kontakte looma, hoolimata varasematest minimaalsetest suhetest.

Uurimisküsimustele said vastused kõik neli uurimisküsimust, millest ilmneb, et Eesti Aafrika Regioonistrateegia 2020-2030 erineb Euroopa Liidu Aafrika strateegiast suuresti ning erinevused on mõlemas strateegias. Eesti strateegia loomist on siiski mõjutanud Euroopa Liidu strateegia ning lisaks sellele ka Aafrika Liidu visioonidokument, samuti ka ECDPM-i poolt avaldatud soovitused. Lisaks tuli uurimistööst välja, et Eesti ei ole suutnud mõjutada Euroopa Liidu Aafrika teemalist strateegiat, kuid Euroopa Liidu strateegias on sees punktid, mis langevad Eesti jutupunktide ja prioriteetidega kokku. Teiseks tuli uurimistööst välja, et Eesti on suuteline mõjutama Euroopa Liidu Aafrika teemalist poliitikat, kuid on naiivne loota, et seda suudetakse teha kõikides valdkondades. Lisaks tuli uurimistööst välja, et Eesti suudab mõju avaldada valdkondades, millega oleme maailmas tuttavad (digiteemad, haridus, e-valitsemine). Samas selgub, et antud teemadega kuulatakse Eesti seisukohti ning ka suurriigid kaasavad Eestit kõne all olevate teemadega. Kolmandaks punktiks selgus, et Eesti peamiseks eesmärgiks Aafrikas on seista meie inimeste eest ning aidata kaasa meie ettevõtteid ettevõtete sisenemisele Aafrika turul. Neljandaks kui viimaseks punktiks selgus, et Eesti hakkas Aafrika riikidega üha enam suhtlema seoses Eesti kandideerimisega ÜRO Julgeolekunõukogu mittealaliseks liikmeks, mille õnnestumiseks oli vaja Aafrika riikide poolehoidu.

Kirjanduse ülevaade

Arengukoostöö ja humanitaarabi strateegia 2024-2030. 2024 https://estdev.ee/sites/default/files/2024-01/AKHA%20strateegia%202024-2030.pdf (Külastatud 03.04.2024)

Bicchi, Federica & Schade, Daniel. 2022. „Whither European diplomacy? Long-term trends and the impact of the Lisbon Treaty.“ *Journal of Cooperation and Conflict* 57 (1): 3-24.

Billalli, Mersel. 2019. „European Union foreign policy.“ *Justicia: International Journal of Legal Sciences* 7 (11): 135-141

Bindi, Federiga & Angelescu, Irina. 2012. The Foreign Policy of the European Union: Assessing Europe’s Role in the World. Brookings Institution Press.

Börzel. A. Tanija. 2002. „Pace-Setting, Foot-Dragging, and Fence-Sitting: Member State Responses to Europeanization.“ *JCMS* 40 (2): 193-214.

Carbone, Maurizio. „When elephants fight, it is the grass that suffers: the Russo-Ukrainian conflict and the decentring-recentring conundrum in EU-Africa relations.“ *Journal of European intgration*. 45 (3) 539-557.

Commonwealth. 2024. „Small States“, 2024. https://thecommonwealth.org/latest/small-states (külastatud 2. jaanuar, 2024).

Connolly, John. 2008. „Europeanization, uploading and downloading: The case of Defra and Avian influenza.“ *Journal of Public Policy and Administration.* 23 (1) 7-25.

Crowards, Tom. 2002. „Defining the Category of small states.“ *Journal of Internation Development.* 14 (2002) 143-179.

Diplomaatia. 2023. „Maailma parandav Eesti- Eestil täitub doonorriigina 25 aastat“. https://diplomaatia.ee/maailma-parandav-eesti-eestil-taitub-doonorriigina-25-aastat/ (Külastatud 03.04.2024).

Düzgit-Aydin, Senem. 2014. „Critical discource analysis in analysing European Union foreign policy: Prospects and challenges.“ *Cooperation and Conflict.* 49 (3): 354-367.

ECDPM. 2020. „Africa and EU-Aafrica partnership insights: INPUT FOR ESTONIA'S NEW AFRICA STRATEGY." *Discussion paper No. 266*.

Edwards, Geoffrey. 2013. „The EU's foreign policy and the search for effect." *International Relations* 27(3): 276-291.

Euroopa Komisjon. 2020. „Ühhisteatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule Tervikliku Aafrika strateegia suunas." https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020JC0004 (külastatud 9. aprill, 2024).

Euroopa Komisjon. 2024. „Africa-EU Partnership." https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/africa-eu-partnership_en (külastatud 2. jaanuar, 2024).

Euroopa Ülemkogu. 2022. „Välisasjade nõukogu", 22. detsember. https://www.consilium.europa.eu/et/council-eu/configurations/fac/ (külastatud 29. november, 2023).

ESTDEV. 2024. „ESTDEV", https://estdev.ee/et/estdev (külastatud 20. märts, 2024).

Hoffmann, Stanley. 1992. „French Dilemmas and Strategies in the New Europe." *Working Paper Series. 38.* 1-36.

Jesse, G. Neal, & Dryer, R. Jhon. 2016. „Small States in the International System: At Peace and at War. Lanham Maryland: Lexington Books.

Koczy. A. Laszlo. 2010. „Strategic Aspect of the 1995 and 2004 EU Enlargements." *Group Decision & Negotiation*. 19 (3): 267-277.

Ladrech, Robert. 2002: „Europeanization and political parties." *Party politics* 8 (4): 389-403.

Ladrech, Robert. 1994. „Eurpeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France." *Journal of Common Market Studies*. 32 (1): 69-88.

Laherand, Liis-Meri. 2010. „Kvalitatiivne uurimisviis." Tartu Ülikooli raamatukogu.

Maass, Matthias. 2017. „Small States in World Politics: The Story of Small State Survival, 1648-2016. Manchester International Relations. Manchester: Manchester University Press.

Major, Caludia. 2005. „Europeanisation and Foreign and Security Policy- Undermining or Rescuing the Nation State?“ *Journal of Politics*. 25 (3): 175.190.

Ostrowski, S. Marius. 2023. „Europeanism: A historical view.“ *Journal of Contemporary European History*. 32: 287-304.

Panke, Diana. 2011. „Small states in EU negotiations: Policitcal dwarfs of power-brokers?“ *Journal of Cooperation and Conflict.* 46 (2): 123-143.

Pedersen, Rasmus. 2023. „Small states shelter diplomacy: Balacing cost of entrapment and abondonment in the Alliance dilemma.“ *Journal of Cooperation and Conflict*. 58 (4): 441-459.

Qizi,T.N. Sultanova. 2020. „EU on globaal arena: Need for reboot of a foreign policy.“ *Journal of European Science Review*. 1 (2). 64-68.

Raik. Kristi, Janning. Josef, Kuusik. Piret, Oidekivi. Rein, Stoicescu. Kalev. 2019. „Eesti välispoliitika mõju ja kuvand Euroopa Liidus: Mõjude eelhindamine. Detsember. https://efpi.icds.ee/wp-content/uploads/sites/18/2020/01/Eesti-m%C3%B5ju-ja-kuvand-EL_FINAL-20-12.pdf (külastatud 24. november, 2023).

Rempe, Martin. 2011. „Decoloniization by Europeanization? The early EEC and the the transformation of French-African relations.“ *SSOAR* 27.

Schimmelfenning. 2017. „Beyond enlargement: Conzeptualizing the study of the Euopean neighbourhood policy.“ Ablingdon: Routledge: 17-27.

Smith, E. Karen. 2004. The making of EU foreign Policy: the case of Eastern Europe. London: Springer.

Tovias, Alfred. 2007 . „Spontaneous vs. Legal Approzimation: The Europeanization of Israel.“ *European Journal of Law Reform* 9: 485-500.

Vaicekauskaite, M. Živile. 2017. „Security Strategies of Small States in a Changing World. „*Journal on Baltic Security“* 3 (2) 7-15.

Välisministeerium. 2020A. „Eesti Välispoliitika Arengukava 2030.“, 7. juuli, https://www.vm.ee/ministeerium-riiklik-protokoll-press/eesti-valispoliitika-arengukava-2030?view_instance=0&current_page=1 (külastatud 27. detsember, 2023).

Välisministeerium. 2020B. „Eesti Aafrika Regioonistrateegia 2020-2030.“ (külastatud 5. märts, 2024).

Välisministeerium. 2023. „Välisteenistuse ajalugu“, 14. september, https://vm.ee/koostoo-koolidega#valisministeerium-ja (külastatud 1. detsember, 2023)

Wallace, William. 2017. „European foreign policy since the Cold War: How ambitious, how inhibited?“ *The British Journal of Politics and International Relations* 19 (1): 77-90.

Wold Bank. 2024. „The World Bank in Small States.“ https://www.worldbank.org/en/country/smallstates/overview (külastatud 2. jaanuar, 2024).

Õunapuu, Lembit. 2014. „Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes.“ Tartu Ülikooli Raamatukogu.

Lisa 1. Magistritöö „Eesti Aafrika strateegiad: Euroopa Liidu suunised ja iseseisvad valikud“ küsimused

- Küsimused Eesti Vabariigi ja Aafrika Koostöö osas üldiselt:

1. Milline on Teie kokkupuude Aafrika ja EE vahelise koostööga teoorias ning praktikas?
2. Millised on Teie arvates EE välispoliitilised eesmärgid ja strateegiad Aafrikas?
    a. Millise hinnangu ning miks annaksite Aafrika potentsiaali kasutamise kohta EEs?
    b. Millised on Teie hinnangul EE puudujäägid/valukohad EE Aafrika strateegiatel?
    c. Mida peate EE Aafrika strateegiate puhul õnnestumiseks?
3. Millised on Teie arvates EE peamised ekspordivõimalused Aafrika suunal?
    a. Millele peaks EE panustama Aafrikaga koostööd tehes?
4. Kuivõrd Teie arvates mõjutab EE saatkondade vähesus Aafrikas meie suhteid Aafrika riikidega?
    a. Millistesse riikidesse peaks EE oma prioriteedid Aafrikas suunama ning miks?
5. Kuidas võiks mõjutada Aafrika demograafiline ja majanduslik areng EE/EL Aafrika suhteid?

- Küsimused Eesti ning Euroopa Liidu Aafrika strateegiate kohta:

1. Kuidas erinevad EE Aafrika strateegiad Euroopa Liidu üldistest Aafrika strateegiatest?
    a. Mida võiks EE üle võtta Euroopa Liidu Aafrika strateegiatest?
    b. Kas ja mida võiks EE oma Aafrika strateegiast eemalda?
2. Kuidas ja millisena näete Teie EE mõjuvõimu EL Aafrika poliitikate suunamisel?
    a. Milline on Teie arvates EE mõjuvõim Euroopa Liidus üldiselt?
3. Kas Teie arvates on EE EL poliitikate puhul pigem poliitikate „üleslaadija“ või „alla laadija“?
    a. Mida saaks EE teha, et meie poliitikaid rohkem EL üle kanda saaks?
    b. Kas Teie arvates on kõik EL poliitikad, mida me üle võtame vajalikud?
    c. Kas võime öelda, et D4D puhul oleme poliitikate „Üleslaadija“ ning läbi selle mõjutame ELi

- Küsimused Eesti ettevõtluse kohta Aafrikas:

1. Millised on peamised EE ettevõtted, mis tegutsevad Aafrikas, ja millistes sektorites nad tegutsevad?
    a. Mis sektoritel on EE ettevõtetel võimalus Aafrika turule sisenda.
2. Kuidas on EE ettevõtete investeeringud Aafrikasse viimase 10. a jooksul muutunud?
3. Millised on suurimad väljakutsed, millega EE ettevõtted Aafrikas silmitsi seisavad?
    a. Kuidas mõjutavad EE ja Aafrika vahelised poliitilised suhted ettevõtlust?
4. Milliseid võimalusi pakub Aafrika turg EE ettevõtetele?
    a. Kuidas on EE valitsus toetanud EE ettevõtete laienemist Aafrikasse?
5. Millised on EE ettevõtete edulood Aafrikas?
6. Kuidas võiks mõjutada Aafrika demograafiline ja majanduslik areng EE ettevõtteid?

Lisa 2: Nõusoleku leht

Käesolev magistritöö „Eesti Aafrika strateegiad: Euroopa Liidu suunised ja iseseisvad valikud.“ uurib Eesti Vabariigi Aafrika mandriga seotud strateegiaid ning seda, milline on Eesti koostöö Aafrika mandriga. Magistritöö tulemusena soovitakse teada, milline on Eesti Aafrika strateegiate seos Euroopa Liidu strateegiatega ning kuipalju mõjutavad Eesti Aafrika strateegiaid Euroopa Liidu suunised ja palju mõjutab Eesti antud teemal Euroopa Liitu tasandil.

Töös kasutatavaid andmeid (intervjueeritavate nimed, töökoha andmed, intervjuude salvestused, transkriptsioonid ja nõusolekulehed) kasutatakse vaid magistritöö tarbeks ning ei jagata kolmandatele osapooltele. Kõiki andmeid hoitakse magistritöö autori arvutis asuvas lokaalses kaustas, kuhu on ligipääs vaid lõputöö autoril. Kõik intervjueeritavate andmed hävitatakse peale magistritöö edukat kaitsmist hiljemalt 10.06.2024. Välja arvatud salvestised, mis hävitatakse peale salvestise transkribeerimist.

Kõigil intervjueeritavatel on soovi korral õigus osaleda intervjuudes anonüümselt, täites alljärgnev kast ning allkirjastades järgneva nõusolekulehe, misjärel kasutatakse magistritöös intervjueeritava nime ja ametiposti asemel sõna „ekspert“, mis omakorda kodeeritakse töö ühtsuse nimel sõr Intervjueeritav . Kõigil intervjueeritavatel on võimalik loobuda töös osalemisest peale intervjuu andmist, andes mis viisil magistritöö autorile teada kuni 06.05.2024, mis annab lõputöö autorile piisava aja töö muutmiseks ning intervjueeritava poolt jagatud teabe eemaldamiseks enne töö kaitsmisele esitamist (20.05.2024).

- Soovin, et minu nime ja ametpositsiooni töös ei avaldata ning soovin osaleda magistritöös anonüümselt.

  Jah ☐ Ei ☐

Olen nõus, et järgnev intervjuu salvestatakse ning intervjuu käigus avalduvat informatsiooni kasutatakse Tartu Ülikooli Johann Skytte poliitikauuringute instituudi tudengi Karl Joonas Pulsti magistritöö kirjutamisel.

Jah ☐ Ei ☐

Intervjueeritava nimi

Allkiri:

LIHTLITSENTS

Mina, Karl Joonas Pulst, (isikukood: 50007234235) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Eesti Aafrika regioonistrateegia: Euroopa Liidu suunised ja iseseivad valikud“, mille juhendaja on Heiko Pääbo,

- Reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- Üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- Olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.